Het Koloniaal Weekblad

ORGAAN DER VEREENIGING „OOST EN WEST"

HET LIDMAATSCHAP der Vereeniging bedraagt f 5.- 's jaars (minimum) met inbegrip van kostelooze toezending van het Koloniaal Weekblad.

INHOUD: Contributiebetaling. — Voor de Besturen der Afdeelingen. — Een jubileerende Afdeeling. — Koning Willem III (1817—1890), door H. A. Ritter (met portret). — Arbeid zonder stoffelijk gewin, door H. G. Heijting. — Eene eigenaardige militaire figuur (Toontje Poland), door M. Ch. van Rouveroy van Nieuwaal (slot). — Van Week tot Week — Koningin Emma, 1879—1929 (portret). — Kunst-, Kunstnijverheid en Huisvlijt. — Persoverzicht uit de Indische Bladen: Uit de Europeesche Pers, — Oost- en West-Ind. Literat.-Overzicht. — Suriname. — Curaçao. — Uit den Verren Vreemde. — Berichten der Afdeelingen: Apeldoorn. — Mededeelingen: I. Van het Dag. Bestuur, II. Van het Inform.-Bureau. — Mutatiestaat van 2 tot 9 Januari.

CONTRIBUTIE-BETALING.

Met verwijzing naar het desbetreffend bericht in het Weekblad van 27 December A⁰. P⁰., no. 52, wordt nogmaals beleefd doch dringend verzocht de verschuldigde contributie over te maken of af te dragen aan de Penningmeesters van de afdeelingen ter plaatse, en NIET aan het Hoofdbestuur der Vereeniging, Korte Voorhout 6, Den Haag.

VOOR DE BESTUREN DER AFDEELINGEN.

Artikel 5 Huishoudelijk Reglement.

Elk Afdeelingsbestuur zendt jaarlijks vóór den 20en Januari aan het Hoofdbestuur een alfabetische naamlijst der leden van de afdeeling op 1 Januari, met vermelding van ieders contributie of bijdrage en adres, benevens een opgave van de bestuursleden met vermelding van functie, en een opgave van ingestelde commissiën met vermelding der commissieleden.

Elk Afdeelingsbestuur zendt jaarlijks vóór den 1en Maart aan het Hoofdbestuur:

a. het verslag over het afgeloopen jaar, met vermelding van den toestand op 31 December van het vorige jaar en der resultaten welke verkregen zijn door inrichtingen, door de afdeeling in het leven geroepen;

b. een geldelijke afrekening, ingericht volgens door het Hoofdbestuur vast te stellen formulier;

c. een opgave van onderwerpen, welke de afdeeling op de jaarlijksche algemeene vergadering behandeld wenscht te zien;

d. een candidatenlijst, houdende opgave van een dubbeltal candidaten voor de mogelijk voor de afdeeling openvallende plaatsen in het Hoofdbestuur.

Een jubileerende Afdeeling.

23 Januari e.k. is er feest in Amersfoort. Onze afdeeling aldaar, opgericht in 1924, herdenkt dan haar 5jarig bestaan. Voor een feestelijke herdenking bestaat alle aanleiding; immers, de jonge afdeeling, die nu haar eerste lustrum viert, zette reeds dadelijk haar werk in onder zeer gunstige vooruitzichten, daar een ongedacht groot aantal leden toetraden, dank zij een flink aanpakken van enkelen ter plaatse, o.m. de heer Roodhuijzen, de toenmalige voorzitter, die die functie ook thans nog met opgewektheid vervult.

Een actief vereenigingsleven heeft zich gedurende die vijf jaren gehandhaafd; onder de leden bestaat een hechte band, de afdeeling staat er goed voor. Moge ze zich in stijgende lijn blijven ontwikkelen!

Aan de jubileerende afdeeling onze hulde en gelukwensch.

Het Dagelijksch Bestuur.

Koning Willem de Derde.

(1817—1890)

DOOR

H. A. RITTER.

Hij was een rechtvaardig, welwillend en verdraagzaam Vorst voor al Zijne onderdanen zonder onderscheid.

NOTHOMB.

(In de Belgische Kamer van Afgevaardigden Nov. 1890).

I.

Zoo langzamerhand begint, in de herinnering van het Nederlandsche Volk, het beeld van *Koning Willem de Derde* te verbleeken.

Te verwonderen is dat niet. De geslachten, die hem goed gekend hebben, zijn uitgestorven. Wie bij zijn dood nog jong was, is thans van rijpen leeftijd. En de staatkundige periode Zijner Regeering is opgelost in een andere, die bijna geen trekken van het verleden meer vertoont.

Toch is er reden Zijn nagedachtenis opnieuw te eeren, nu de jonge Gemalin, die Hij in 1879 naast zich op den Throon plaatste, in Haar Geëerbiedigde Grijsheid het feit herdenkt, dat Zij vijftig jaren geleden Nederlands Koningin werd — en Nederlandsche Vrouw.

* * *

Moet — zoo vroegen wij ons af — dit gedenken van den Vorst, die Zich zoo bij uitstek *de Koning* voelde, alleen historisch zijn? Historisch ten opzichte van wat Hij was als Staatshoofd? Wij gevoelden dat dat onbillijk zou zijn. Wij kunnen den Mensch niet van den Koning scheiden. Al is het dan waar, wat door Ds. van Koetsveld bij Willems graf is gezegd: „De geschiedenis oordeelt *den Koning*, maar *den mensch* oordeelt God alleen."

De laatste Koning van Nederland, tevens de laatste mannelijke afstammeling van een geslacht, dat onuitwischbare sporen in de *geschiedenis der wereld* heeft achtergelaten, was de eerste Vorst, die Nederland zoo lang zou regeeren in de beperktheid van het Constitutioneel Koningschap. Een Koningschap dat, naar de *strekking* van Thorbecke's Grondwet, beter door het woord: Republiek gekenschetst wordt.

Dat was gevoeld en begrepen door Koning Willem II, die Zijn zoon en opvolger tegen den eminenten Staatsman waarschuwde: „als te zijn gevaarlijk voor de Dynastie".

Zonder twijfel is dat ook de meening geweest van Koning Willem de Derde, toen Hij onverwachts geroepen werd den Throon Zijns Vaders te bestijgen. Bovendien strookte deze onderwerping van den Koninklijken Wil aan den Wil des Volks; deze taak van niet *besturen*, maar wel *regeeren* (le Roi règne, mais ne gouverne pas) niet met de karaktereigenschappen door onzen laatsten Koning geërfd van zijne Moeder Groothertogin *Anna Pawlona van Rusland*. Dat is gevoeld door den opsteller van Zijn toespraak bij Zijn inhuldiging te Amsterdam op 12 Mei 1849, waarin voorkomt:

„Hoog is de betrekking, waarin ik geplaatst ben. „Zwaar zijn de plichten, die op mij rusten. Ook „den Koningen kleven menschelijke zwakheden aan „en daarom behoeven zij instellingen en zelfstan„dige voorlichting, opdat de Kroon een brandpunt „blijve, dat weldadigen gloed verspreidt."

Ondanks dien aanleg heeft Koning Willem de Derde zich tot op den laatsten dag, waarop Hij nog in staat was te regeeren, een goed en getrouw Grondwettelijk Koning betoond.

Dat er een oogenblik is geweest, waarop Hij niet schroomde te getuigen van eigen inzicht en wil — wij bedoelen zijn optreden bij de Aprilbeweging van 1853, die gericht was tegen Thorbecke's voorgenomen herstel der Bisschoppelijke Hierarchie — getuigt, naar onze meening, niet *tegen*, maar *voor* Hem.

Het bewijst dat Hij de ledepop niet wilde wezen, die een nieuw, door de ervaring van het verleden noodzakelijk geworden *politiek maxime* van den Koning meende te moeten en te kunnen maken, zonder rekening te houden met de menschelijke natuur.

De zeldzame geest, die de transformatie van het Staatshoofd van Heerscher tot Volger had voorgestaan en doorgevoerd, had te zeer gewicht gelegd op een Staatsjuridisch begrip, te weinig rekening gehouden met het *mystieke element*, dat naar de

juiste waardeschatting van Dr. Kuyper, Oranje en Nederland verbindt.

In onze dagen, nu gebleken is dat het Koningschap meer is, dan van Houten het teekende, als „ornament aan den gevel van het Staatsgebouw", als „vliegwiel", zou de impulsieve Vorst waarschijnlijk minder steenen des aanstoots op Zijn weg gevonden hebben.

* * *

Als wij dan den mensch niet van den Koning, den Koning niet van den mensch vermogen te scheiden, dan beamen wij, wat Willems lijkredenaar ook gezegd heeft:

„Veel heeft Uw hart geleden, maar voor Neder- „land bleef het altijd kloppen."

Dat heeft Hij getoond bij elke gelegenheid, die zich daarvoor aanbood. Het is Hem niet gegeven geweest, de eerste te zijn in de ure des gevaars. Maar Hij is het wel geweest in de ure des Leeds Daarvan kan de ontzaglijke watersnood van 1861 getuigen. Zijn optreden toen is een getuigenis geweest van persoonlijken moed en van de goedheid van Zijn hart.

Zijn aanwezigheid op het tooneel van de ramp spoorde allen tot de uiterste krachtsinspanning aan. Persoonlijk liet hij aan *geldelijke* offers alleen al veertig duizend gulden achter tot leniging der ellende. Sedert dien vereerden zijn „onderdanen" Hem als: *Willem den Goede.*

II.

Het kan niet in de bedoeling van dit artikel liggen een uitvoerig overzicht van wat onder de Regeering van Willem III geschied is, te geven. *Het hoofddoel daarvan is* — terwijl de geheele Pers de aandacht vestigt op Zijn Weduwe — *den Koning niet in de vergetelheid te laten.*

Maar in algemeenen omtrek — wat moeilijker is, dan men denkt — zij hier toch de vooruitgang op elk gebied van het Koninkrijk der Nederlanden aangegeven.

Die vooruitgang was tweeledig: èn in geestelijk-, èn in stoffelijk opzicht. Er is een groot verschil tusschen het Nederland van 1848 en dat van 1890. Het liberalisme, dat in dien tijd bijna uitsluitend regeerde, toonde groote bekwaamheid in het bevorderen van algemeene ontwikkeling en in het totstandbrengen van de zelfregeering der gegoede burgerij. Hoewel de eenzijdigheid, die elke staatkundige partij aankleeft en aankleven moet, zijn heerschappij ten slotte heeft vernietigd. Terwijl het met grooten ijver zorgde voor het scheppen van de voorwaarden, waaronder de bronnen van het volksbestaan, handel, industrie, visscherij en scheepvaart konden bloeien — de vrijhandel was toen *het economisch maxime* — verliet het, om een uitdrukking van een toenmaligen criticus te gebruiken: de Kerk en het Volk. Het gevolg is geweest het verzet van Dr. Kuyper en de geboorte der socialistische beweging.

De scheiding tusschen Kerk en Staat was een der geliefkoosde beginselen der liberale aanvoerders, evenals de theoretische volstrekte onthouding van ingrijpen van den Staat in het maatschappelijk gebeuren. De bekende stelling in Thorbecke's Narede is daaromtrent altijd als bindend voorschrift opgevat. Deze bewering is dikwijls tegengesproken, maar die tegenspraak moet voor de sprekende *bewijzen* terug.

Op besturend gebied is de Regeering van Koning Willem de Derde evenwel een tijdperk van zeer groote beteekenis geweest. De constitutioneele Monarchie die *de facto* niet bestond, moest geheel worden opgebouwd. De natie — beperkt in deelname aan de Regeering — moest voor zelfregeering worden opgevoed en die niet geringe taak is gelukkig — door de meesterlijke wetgeving van Thorbecke — volvoerd. Er ontstonden weer staatkundige partijen. Iets, waarvoor sommigen bevreesd waren, maar die inhaerent zijn aan het Parlementaire stelsel, zooals het vooral toen, uit de theorie in de praktijk werd omgezet. Het einde is geweest, wat *Kappeyne van de Coppelo* voorspelde in 1874, dat de Staat zich voortaan met de maatschappij zou gaan bemoeien, nu de Staatsinrichting was geconsolideerd. Ziedaar zeer, zeer in het kort den loop van zaken.

* * *

In een dergelijk tijdperk de rol van Constitutioneel Vorst te vervullen, eischt veel *zelfverloochening* en *zelfbedwang*. Het kan niet ontkend worden dat — hoewel waarschijnlijk niet altijd zonder met zich zelf en zijn Ministers — *de Koning* d goed heeft vervuld. Moeilijker oogenblikken doorleefd ten opzichte van de buitenlandsch litiek. Want het tijdperk Zijner Regeering v men met de krachtproef van Von Bismarc het verbrokkelde Duitschland ferro et ignis

Z. M. Koning Willem III.

ijzer en bloed) tot een vast en groot geheel te smelten. De strijd tegen Frankrijk was d de laatste episode. En nu kan niet ontkend den dat het Nederlandsche Hof — vooral Ko Sophie — sterk voor Napoleon III was gep Dat gaf aanleiding tot conflicten, die ten hiermede zijn geëindigd, dat de neutraliteit N derland bleef gehandhaaf Dat Willem voren, in 1867, gemeend heeft vrijelijk over L burg te mogen beschikken, heeft veel stof op ien. Maar daarmede schond o.i. de K van Nederland geen Zijner plichten, Hem d Grondwet opgelegd. Al is het — ook voor verhoudingen — zeer goed geweest dat de a van Luxemburg niet is doorgegaan. Wat wi daarvan memoreeren, is natuurlijk alleen een klank van hetgeen in kleine en groote daarover is opgeteekend. *De volle waarheid werkelijke beweegredenen* zouden alleen blijken uit een onderzoek in de Archieven. dien moet men zich bij een beoordeeling de telijke gesteldheid van de toenmalige wereld den geest roepen.

* * *

Stoffelijk is Nederland toen ontzaglijk vo gegaan. Wie zich, zooals wij, de verhalen van ouderen herinnert omtrent de economische standen in 1848 en die vergelijkt met die van kan niet anders doen dan spreken van groote vaart. Dat in de hitte van den strijd, door D Nieuwenhuis ontketend, dat niet werd erken geen bewijs van het tegendeel. Trouwens strijd liep meer over de verdeeling van he door de diensten van het kapitaal en van de beid was en werd verdiend.

Maar de geschiedenis van wat Vliegen heeft noemd: „de Dageraad der Volksbevrijding" be niet tot den tijd, waaraan wij hier vluchtig herinneren. Evenmin als het forsche verzet wat Dr. Kuyper noemde „de ontkerstening natie" door de onverschilligheid der liberalen opzichte van het godsdienstig leven en bewu des volks.

zich van den stoffelijken vooruitgang van ederlandsche volk onder de Regeering van Willem III een voorstelling wil vormen, et boekje: *Kapitaal en Arbeid in Nederland* enriette Roland Holst, dat, ofschoon tenden- geschreven en hier en daar zondigende tegen torie, toch een goed beeld geeft van hoe het 855 in Nederland uitzag en daarna: *Een Halve* het *Historisch Gedenkboek* in 1898 bij de sbestijging van *Koningin Wilhelmina* uitge- Hoewel ook het laatste, evenals het eerste, ntkomt aan de verdenking dat het bewijst, et heeft willen bewijzen, bevat het toch *on- prekelijke bewijzen van zeer sterk vermeer- algemeene welvaart.*

* * *

tijdperk van het Opperbestuur des Konings de koloniën wordt gekenmerkt vooral door tjeh-oorlog, die eerst na vijftig jaren (1874— feitelijk beëindigd is. Over de oorzaken loo- e meeningen uiteen en Troelstra schrijft in eede deel zijner *Herinneringen: Groei* (1928) e oorlog is toe te schrijven aan imperialis- streven onzerzijds. Maar hij memoreert niet Indische Regeering en ook die in Nederland l bevangen was door de groote vrees dat En- , de rooverijen der Atjehers tot voorwendsel de, vasten voet op Sumatra zoude willen en te verkrijgen. Waardoor ons koloniaal be- grootst denkbare gevaren zou hebben geloo-

III.

r laat ons tot den Koning terugkeeren. Het is l dat de Koning met milde hand Wetenschap nst ondersteunde en dus gestand deed Zijn ring bij de Throonsbestijging gedaan, dat Hij eschouwde als de meest waardevolle uitin- n het leven der natie. Het is ook bekend dat n, als Opperbevelhebber, zeer sterk met het bemoeide en daar geëerd werd als een ge- handhaver van de rechtvaardigheid. Wij, uit ficiersgeslacht afstammende, herinneren ons n de meest treffende verhalen.

Zijn Huis betreft, heeft onze laatste Koning rdriet gehad allen om zich heen te zien ster- n 1877 de *Koningin*, in 1879 *Prins Hendrik*, de *Prins van Oranje*, in 1881 *Prins Frede-* 1884 *Prins Alexander*. Zijn tweede huwelijk aan Nederland een Oranje. De laatste jaren levens werd de Koning door ziekte gekweld, slotte Hem onbekwaam voor de Regeering . Ieder kent daarvan het verhaal. Wij zullen innering aan die sombere dagen, die wij be- hebben, niet ophalen.

er besluiten wij, wat wij over Willem de meenden te moeten zeggen, met het oordeel . van Koetsveld, die bekend stond als een an onkreukbare trouw en onkreukbare waar- efde, dat tegenover de gansche toenmalige is uitgesproken:

„ weten wij het allen, hoe opbruisend en ochtelijk het karakter was van den ontsla- en hoe hij, in alles oprecht, als mensch vaak elfbedwang miste, dat hem sierde als Ko- Waartoe zou ik het verzwijgen? Ik heb hem gevleid bij zijn leven en denk het niet te doen n dood. Maar wat niet allen zoo goed weten, innerlijke goedheid en vroomheid, die den en grondslag van dat bewegelijke karakter akten." 1)

oor dit oordeel buige ook de strengste his- en criticus ootmoedig het hoofd.

1) Het Leven van Z. M. Koning Willem III, Zijne Re- en Zijn tijd. (F. de Bas), 1890.

rbeid zonder stoffelijk gewin,

DOOR

DR. H. G. HEIJTING

ordt in Nederlandsch-Indië door Europeanen ewerkt om geld te verdienen of voor een alaris en pensioen. Dat is de regel, ja alge- Daarnaast de *groote uitzondering* van Zen- Missie, die in hoofdzaak zich tevreden stel- ideëel gewin, want het salaris en pensioen delingen en geestelijken, voorzoover zij iets genieten, is gering althans niet evenredig aan hetgeen lichaam en geest offeren onder dikwerf ongunstige omstandigheden, in weinig toegankelijke streken, wel eens onder inboorlingen wier taal men niet kent en wier geneigdheid tot aanraking met Europeanen verre te zoeken is. Als bate erkennen zij vooral de voldoening die het humanitair werk hun schenkt, het succes van de bekeeringspogingen is niet belangrijk. En toch versaagt men niet, toch wordt alom en op velerlei wijze voortgezet wat men eenmaal aanving. Buitenstaanders, die zelfs een paar tientallen jaren in Nederlandsch-Indië verbleven, weten vermoedelijk niet hoe veelzijdig en uitgebreid de propaganda is voor het Christendom gemaakt, niet het minst door middel van medische hulp en onderwijs. Dit kan blijken uit het Nederlandsch Zendingsjaarboek voor 1928/29 1), waaruit wij slechts enkele grepen zullen doen, omdat het grootste deel statistieken en naamlijsten bevat, die beter door belangstellenden zelf geraadpleegd kunnen worden.

Gewag makend van de communistische onlusten op Java in 1926/27 wijst rapporteur op de omstandigheid, dat de Christenen daarbij weinig overlast hebben ondervonden. Evenmin is er voor de Zending veel te bemerken van de stroomingen die door de Mohamedaansche wereld gaan, in het bijzonder van de z.g.n. Inlandsche beweging. Naast blijdschap over 't feit dat blijkbaar 't Christendom geen aanleiding geeft om daartegen op te treden is evenwel deze verklaring daarvan gegeven dat de Zending nog te veel buiten het Mohamedaansche leven staat. Op Java, het grootste zendingsgebied, is van de inheemsche bevolking slechts één op de duizend Christen. Dr. John Mott, de voorzitter van den internationalen Zendingsraad, die in 1926 Java en Sumatra bezocht, noemde naast gunstige factoren voor het zendingswerk ook eenige zwakke punten b.v. de door hem aan de Regeering toegeschreven onjuiste neutraliteit tegenover het zendingswerk, welke vaak den indruk 2) zou geven alsof Zij liever zag dat de bevolking Mohamedaan zou blijven. Voorts het ontzettende groote bioscoopgevaar, omdat allerlei schurkenstreken en immoraliteit uit het Westen worden vertoond. Ook nog dat het Inlandsch element in vergaderingen, als leden van besturen in Nederlandsch-Indië nog niet voldoende op den voorgrond treedt, zoodat het 30 jaren ten achter is b.v. bij Japan, China, Korea en Britsch-Indië. Ten slotte dat door Nederlandsch eigen schuld te weinig bekendheid in den vreemde wordt gegeven aan den zendingsarbeid in Nederlandsch-Indië verricht. Niettegenstaande dat alles was Dr. Mott verbaasd over het op Java bereikte resultaat, wat de zendelingen hem verklaarden door te wijzen op de weinig diepgaande Islamiseering waartegenover staat de aantrekkingskracht van het Christendom gelegen in de betooning van barmhartigheid, in de heiligheid van het huwelijk, in de orde en netheid bij de Christen gezinnen.

Aangestipt wordt voorts de stichting, 75 jaar geleden, van de bekende zendingspost *Modjowarno* op Oost-Java, in welk ressort nu 20.000 Javaansche christenen wonen, de opening in 1927 van de eerste theologische school *Baléwijata* te Malang, waar Javanen worden opgeleid tot geestelijk leider, de sluiting daarentegen in 1926 van het Seminarie te Dèpok, waar gedurende 50 jaren Inlandsche zendelingen zijn opgeleid.

Een merkwaardige opleving van en toenadering tot het Christendom is vermeld van een deel der Bataklanden, waar zonder aandrang van zendeling of pandita de Christenen kerkjes bouwen en heidenen zich laten doopen. Daarentegen stilstand zelfs achteruitgang op Nias sedert de opwekking (het groote Berouw zooals de Inlanders het noemden) in 1906 aangevangen, waardoor het getal van 15.000 Christenen aangroeide tot 75.000.

Als verschijnselen die den tijdgeest typeeren is het volgende te beschouwen. Ten eerste de oprichting van een vereeniging van Dajaksche onderwijzers te Borneo in alle stilte buiten de zendelingen om tot stand gekomen, ten doel hebbend de onderwijzersbelangen tegenover het Gouvernement en de Zending te behartigen. Na bespreking met den Zendingsconsul werd besloten een periodiek uit te geven voor de behandeling van die belangen. Ten tweede een conflict op een der Sangi en Talaud-eilanden

1) Uitgave van den Zendingsstudieraad te Zeist, 241 blz., ƒ 1.75.

2) O.i. heeft dergelijke indruk bij den Mohamedaanschen inboorling — en alleen deze behoeft in aanmerking te komen — nimmer bestaan.

ontstaan tusschen het Inlandsch zelfbestuur en eenige vooraanstaande leden eener Christengemeente, die weigerden deze deel te doen nemen aan dansen ter gelegenheid van het bezoek van een Europeesch bestuursambtenaar.

Over de Roomsch Katholieke missie zijn behalve de organisatie alleen statistieke gegevens opgenomen. Hetzelfde geldt voor navolgende drie bekende instellingen n.l. „Oranje Nassau" te Magelang van *Papa van der Steur* (inrichting voor onverzorgde en verwaarloosde Indo-Europeesche kinderen), de „Witte Kruiskolonie" te Salatiga van Mevrouw van Emmerik (werkverschaffing aan verwaarloosde Inlanders en Vreemde Oosterlingen) en het Leger des Heils.

Ten slotte eenige belangwekkende cijfers. De aarde wordt bewoond door 1822 millioen menschen, waarvan 35.7 pCt. Christenen, 31.3 pCt. Boeddhisten, Sjintoisten enz, 13.9 pCt. Brahmanen, 13.7 pCt. Mohamedanen, 4,9 pCt. Fetisjisten en Sjamanen 0.75 pCt. Israëlieten, en 0.8 pCt. personen buiten alle kerkelijk verband.

Eene eigenaardige militaire figuur,

(TOONTJE POLAND)

door

M. CH. VAN ROUVEROY VAN NIEUWAAL.

(Slot).

In de buurt van het fort bevond zich een kampong, die tot dusverre nog geen kleur bekend had en daarom niet vertrouwd werd; mocht het gelukken dien kampong naar onze zijde over te halen, dan was dat veel gewonnen.

Nu stelde Poland aan Eilers, die als hoogste in rang, bij zijne komst in het fort, het commando had overgenomen, voor, eene poging te doen om het kamponghoofd er toe te brengen zich bij ons aan te sluiten.

Geheel alleen en ongewapend gaat Toontje op weg om het zeer gewaagde karweitje op te knappen; gelukkig ongemoeid bereikt hij het open veld en wandelt bedaard naar bedoelden kampong. Dicht daarbij gekomen, snellen verscheidene inlanders, van allerlei wapenen voorzien, naar buiten en kijken den wandelaar met allesbehalve vriendelijke oogen aan, maar Toontje neemt daarvan niet de minste notitie en vraagt dood-leuk het kamponghoofd te mogen spreken. Het verzoek wordt overgebracht en kort daarop verschijnt de man; en nu begint Toontje hem ijverig te bewerken: hij houdt hem voor dat het in zijn belang is goede vrienden te zijn met de „kompenie", en dat hij, deze bijvallende, geene vrees meer behoefte te hebben voor de partij van den opstand. „Kom", sprak Poland, „ga naar het fort en zeg aan den commandant, dat gij den Hollanders genegen zijt en hen wilt helpen". Het hoofd heeft er wel ooren naar, maar stelt voorzichtigheidshalve de voorwaarde, dat Toontje zoolang als gijzelaar in den kampong zal blijven. En zoo gebeurt het; het kamponghoofd begeeft zich op weg en Toontje blijft achter, in een kring van gewapende bewakers. Om den tijd te dooden praat hij voortdurend met die menschen, hij vertelt hun van alles op zijne vroolijke manier en debiteert zóóvele grappen en nonsens, dat herhaaldelijk gelach uit het cordon opklinkt. Maar op een gegeven oogenblik zegt hij: „hoor eens, vrienden, nu moet ik toch heusch even alleen zijn". Denkende dat de gijzelaar wil vluchten, sluit de kring zich onmiddellijk dichter om hem heen. „Neen, neen", zegt Toontje, „ik denk er niet aan om weg te loopen, maar er moet iets gebeuren, dat jelui niet behoeft te zien; blijf daar staan, maar keer je met den rug naar mij toe; maak nu je sarongs los en houd die wijd uitgestrekt." Op deze wijze ontstond om den gevangene een ondoorzichtig scherm, daarbinnen hurkt Toontje neer en ... Intusschen ging hij voort met zijne bewakers aan het lachen te brengen.

Toen het hoofd terugkwam, was Toontje de beste maatjes geworden met de kampongbewoners en bleek het dat zijn stap het gewenschte gevolg had gehad; het hoofd had aan Eilers de verzekering gegeven, aan de kompenie trouw te zullen blijven.

In het fort Amerongen begon het steeds hachelijker te worden; de vijand nam voortdurend in sterkte toe; de voorraden munitie en levensmiddelen slonken met den dag en het aantal gewonden was onrustbarend groot. Ook Toontje liep een schotwond aan het been op: deelnemen aan uitvallen was hem daardoor onmogelijk geworden, maar werkeloos blijven was niets voor hem, en zoo liet hij zich op de wallen dragen en deelde van daar zijne commando's uit.

Tenslotte werd de toestand onhoudbaar, zoodat het garnizoen wel moest capituleeren, op voorwaarde van vrijen aftocht en zoo werd, na een heldhaftigen strijd van 40 dagen, het fort ontruimd. Onder geleide en met steun van zijne trouwe Javaansche bijzit, zijne Phientje, werd Toontje weggedragen. Maar nauwelijks had de troep een korten afstand afgelegd, of zij werd aangevallen door een bende vijanden, die niets afwisten van de bij de overgave bedongen voorwaarde.

Poland wordt op den grond gelegd en de onverhoedsche aanval wordt door het uitgeputte troepje afgeslagen.

De tocht gaat daarop verder; hoewel in blijde verwachting verkeerende, draagt Phientje haren toewan, totdat een nieuwe aanval de troep noodzaakt halt te houden en zich te verdedigen. Ten slotte bereikt de zich met moeite voortslepende schaar Limau Manis, waar zich nog een kleine troepenmacht bevond, en men is in veiligheid.

Na een korte rustpoos neemt Phientje haren meester op sleeptouw naar Natal, maar op een gegeven oogenblik kan de gekwetste niet meer; hij wordt onder een boom gelegd om hem wat te laten bijkomen. Het was een wanhopige toestand, maar ziet! daar komt opeens een troepje Amboneesche soldaten opdagen; gelukkig blijken deze wat eetwaren bij zich te hebben; na hiervan wat gebruikt te hebben, gevoelt Toontje zich wat opgefleurd en zette hij met zijn wakkere begeleidster den tocht naar Natal voort. Toen hij daar eindelijk aankwam, was hij totaal „op".

Na twee operaties slaagde de dokter er in, den kogel die zich nog steeds in het been bevond, uit de wond te verwijderen; hierbij had de patiënt gruwelijke pijnen uit te staan. Bij het gieten van het projectiel had men n.m.l. (zooals vaak door inlandsche vijanden geschiedt) bij het lood glasscherven gevoegd. Verdoovende, pijnstillende middelen waren daarenboven in dien tijd nog zoo goed als onbekend; men kan dus begrijpen dat een patiënt als Toontje hevige folteringen te verduren kreeg.

Nu was de indringer wel uit het been verdwenen, maar het loopen bleef voor den eigenaar hiervan nog altijd zeer moeilijk, zelfs met behulp van een paar krukken.

Op zekeren dag gaat de deur van Toontje's kamer open: een paar hospitaalsoldaten komen binnen met kommen water, eenige chirurgische instrumenten en verbandmiddelen; achter hen verschijnt de dokter.

„Wel", vraagt Toontje, „wat is er aan de hand?"

„Tja", antwoordt de Aesculaap, „'t spijt me het je te moeten zeggen, maar je wond ziet er heel leelijk uit: er is koudvuur bijgekomen."

„Nu, en wat zou dat?"

„Wat dat zou? wel, dat je been er af moet, anders ga je beslist het hoekje om."

„Zoo, zoo", grijnst Toontje, „wou je me die poot afnemen? Laat ik je dan zeggen, dat je er met je messen en zagen afblijft; denk je dat ik er lust in heb om op één poot in den hemel te komen? Dank je wel!"

„Nu", zegt de dokter, schouderophalend, „je moet het zelf weten, Toontje! maar ik sta niet in voor de gevolgen."

De dokter verwijdert zich met zijne trawanten.

Toontje laat nu Phientje komen en draagt aan haar de verdere behandeling van zijn been op. Deze gaat aan den gang en gebruikt inlandsche ge[illegible] middelen, waarmede inboorlingen vaak verras[illegible] resultaten bereiken. Zoo ook in dit geval: [illegible] zamerhand verminderen de pijnen en de wond [illegible] er veel beter uitzien.

Eenigen tijd later laat de dokter, die er zich [illegible] verwondert dat Toontje nog altijd niet dood is, vragen of hij de wond eens mag zien.

„Best", zegt de gewonde, „maar je houdt je [illegible] den thuis, hoor!"

De dokter bekijkt de wond nauwkeurig en [illegible] „Maar, Toontje, het gaat prachtig, je bent hard [illegible] het genezen!"

Daar valt zijn oog op Toontje's sabel, die [illegible] zijn bereik had laten leggen.

„Wat moet die sabel daar?" vraagt hij.

„Daar zou jij mee kennis gemaakt hebben, [illegible] het had gewaagd de wond aan te raken!"

Kortom, Toontje behield zijn been en ko[illegible] zijn dood, den hemel op twee beenen binnensta[illegible]

Na een verblijf van 9 maanden te Natal, we[illegible] overgeplaatst naar Padang; daar zijn been [illegible] waar genezen, maar nog wat zwak was, dee[illegible] zijn dienst in een karretje. Drie maanden later [illegible] trekt hij naar Batavia, waar hij luisterrijk on[illegible] gen en te logeeren gevraagd wordt door gen[illegible] Cochius. Dan wordt hij benoemd tot milit[illegible] commandant van Kedirie; zijn been is nu zo[illegible] hersteld, dat hij, met behulp van een stok, [illegible] dienst kan verrichten.

Lang zoude hij niet te Kedirie blijven; de s[illegible] van Madoera (wiens troepen Toontje met zo[illegible] succes in den Java-oorlog had aangevoerd e[illegible] den dapperen, vroolijken officier heel graag m[illegible] lijden, zoodat hij dezen als zijn zoon beschouw[illegible] hem als zoodanig aansprak) had aan het leg[illegible] stuur het verzoek gedaan zijn gunsteling tot [illegible] dant te mogen hebben. Tot groote vreugde [illegible] Toontje werd dit verzoek toegestaan, en de s[illegible] niet minder blij, zond zijnen aanstaanden adju[illegible] terstond *f* 650, als eene vergoeding voor het v[illegible] van diens twee paarden, die te Amerongen ge[illegible] geworden waren, omdat daar honger heerschte [illegible] die som gevoelde Toontje zich rijk en er ko[illegible] flinke fuif af; tien dagen lang vierde hij fees[illegible] dat het geld op was.

Hij gaat op reis naar zijne nieuwe bestem[illegible] Te Soerabaja aangekomen, geeft de resident [illegible] groot diner ter eere van den jongen held; de[illegible] genden morgen gaat hij aan boord van een [illegible] dat zijn aanstaande chef, de sultan van Ma[illegible] hem tegemoet had gezonden. 't Spreekt vanzel[illegible] deze zijnen zoon feestelijk ontving.

Eenigen tijd, nadat Toontje zijne nieuwe fu[illegible] had aanvaard, kwamen twee Solosche prinsen [illegible] in opdracht hadden eene dochter van Mad[illegible] sultan ten huwelijk te vragen voor hunnen [illegible] Toontje werd belast met de ontvangst van de [illegible] bezoekers; hij kreeg eene prachtige uitrusting [illegible] stafofficier, maar een daarbij behoorende rok [illegible] op het oogenblik niet te krijgen, doch Toontje [illegible] er raad op en leende zoo'n kleedingstuk van [illegible] kroonprins. Evenwel de jas paste Toontje [illegible] kwalijk, zoodat hij eene vrij potsierlijke vertoo[illegible] maakte, maar er was nu eenmaal niets aan [illegible] geval te veranderen.

De ter zijner beschikking gestelde woning [illegible] royaal ingericht; er was zelfs eene biljartkamer [illegible] een groot aantal bedienden werd hem toebed[illegible] waaronder zelfs een goudsmid! Ten slotte sc[illegible] de sultan hem een fraai rijpaard met een comp[illegible] rijk versierd harnachement.

Hoe moet de gewezen Alkmaarsche straatb[illegible] zich wel in die weelde hebben gevoeld!

Bij de ontvangst der vorstelijke gasten, be[illegible] Toontje's rol in het, in een schitterend rijtuig [illegible] zeten, overbrengen van een brief van den Solos[illegible] potentaat en het op een gouden schaal aanbie[illegible] van dit document aan den sultan van Madoera [illegible]

Voor het meubileeren en inrichten van het lo[illegible] der te verwachten hooge gasten was natuurlijk [illegible] wat noodig; de gastheer verzocht daarom [illegible] Toontje alles wat er mocht ontbreken, te [illegible] koopen. Hierin had deze echter weinig lust; [illegible] verklaarde dus, om van de opdracht af te kom[illegible] zeer bescheiden dat hij geen koopmanstalent [illegible] Of hij dan de zorg voor provisiën en dranken [illegible] zich zou willen nemen, vroeg de sultan toen. [illegible] dat was wat anders! Want al was hij, wat de [illegible] ter wel eens beweerde, in het geheel niet wat [illegible] een „dronkaard" noemt, van een „vochtje" was [illegible]

behalve afkeerig. En zoo liet hij met ruime hand het noodige, en meer dan dat, van Soerabaja komen. Gedurende de twee maanden die de Solo-afgezanten als gasten op Madoera bleven vertoeven, en waarin de feestelijkheden niet van de lucht waren, werd in den aangevoerden voorraad een flinke bres geschoten.

Bij den terugkeer der huwelijksmakelaars naar Solo, werden deze vergezeld door de bruid en haren vader, alsmede Toontje; het huwelijk zoude te Solo worden gesloten.

Onderweg verneemt Poland zijne benoeming tot ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw. Dit was iets zeer bizonders, want vóór hem was het nog nooit gebeurd, dat deze onderscheiding aan een Indisch officier nog in den luitenantsrang werd toegekend!

Op de terugreis ging het al even feestelijk toe als op den tocht naar Solo en onze held maakte het zich daarbij zóó druk, dat hij door zijne wildheid eenmaal in het water terecht kwam.

In Augustus 1835 kwam de legercommandant, generaal Cochius op Madoera, tot het houden van eene inspectie over de inlandsche troepen van den sultan. Toontje, die met den generaal zeer bevriend was, verheugde zich zeer over diens komst, maar hooger nog steeg zijne blijdschap toen Cochius hem de tijding overbracht van zijne bevordering tot kapitein (in December 1833 had hij reeds de eerste-luitenantsepauletten verworven).

„Wel, Toontje", sprak Cochius, „nu ga je zeker weer eens *door den pagger*" (in het vocabulair van den toegesprokene beduidde dit „de blommetjes buiten zetten").

„Zeker, generaal!" luidde het antwoord, „als u het goed vindt, dan ga ik dadelijk door den pagger." En alzoo geschiedde.

De sultan schonk zijnen „zoon" een paar nieuwe kapiteins-epauletten en daarenboven *f* 500 in contanten, welke som in korten tijd aan fuiven werd opgemaakt. Maar nog meer zegen daalde op den nieuwbakken hopman neder. Kort na zijne bevordering krijgt hij het bericht dat hij in eene loterij een fraai jacht en in eene andere een prijs van *f* 1250 had getrokken. Het vaartuig bood hij zijn vorstelijken vriend ten geschenke aan; van het geld ging natuurlijk best een groot feest af. Alle soldaten werden aan het werk gezet om het fort zooveel mogelijk op te knappen en geschikt te maken voor het onderdak brengen der talrijke gasten, die hij uit van Soerabaja uitnoodigde; hij zelf bergde er velen in zijn eigen woning. Het werd een geur van belang!

Natuurlijk werd het op de feestelijke bijeenkomsten gewoonlijk heel laat, of liever vroeg in den morgen.

Zoo gebeurde het op een Zondagochtend, dat een dominee, die van Java was overgekomen om eene preek te houden, geen enkelen toehoorder zag; al was het reeds 9 uur, er kwam niemand opdagen, want de feestelingen waren nog druk aan het uitslapen.

Toontje, die al bij de hand was en in het fort liep te wandelen, ontmoet den predikant, die hem zijne bezwaren voorlegt.

„Wacht maar, domine," zegt Poland, „ik zal je wel aan toehoorders helpen."

Hij verdwijnt en kort daarop donderen alle kanonnen van het fort. Door dit lawaai worden de langslapers gewekt; doodelijk verschrikt vliegen zij in de onmogelijkste kleeding, naar buiten.

„Ziezoo, domine," spreekt Toontje, op de schilderachtige groep wijzende, „dáár heb je de toehoorders, ga nu je gang maar."

Maar de kerkstemming bleef uit; van de godsdienstoefening kwam natuurlijk niets en men vond het geschikter om maar weer aan het festijnen te gaan.

In 1839 kwam onze prins Hendrik naar Indië en bracht toen ook een bezoek aan Madoera. De sultan stelde er prijs op zijn hoogen gast zoo luisterrijk mogelijk te ontvangen: er worden logeerkamers bijgebouwd, de inrichting van den kraton wordt geheel vernieuwd, zijne officieren worden in splinternieuwe uniformen gestoken en het gehele personeel krijgt nieuwe pakejan. Een Hollandsche prins, nog veel aanzienlijker dan hij zelf, kon, naar des sultans meening, wel niet anders komen dan in eene schitterende met talrijke juweelen versierde kleeding, en met een groot, kostbaar uitgedoscht gevolg verschijnen. Groot waren dus zijn verbazing en teleurstelling, toen hij den prins ontmoette, die eene eenvoudige uniform droeg en slechts door weinige personen werd gevolgd. Hij kreeg zelfs wat medelijden met zijn bezoeker, omdat deze epauletten droeg die niet meer den glans der nieuwheid vertoonden. Toen hij dan ook een oogenblik met Toontje alleen was, vroeg hij dezen wat hij er van dacht den prins een paar fonkelnieuwe epauletten aan te bieden. Hevig verschrikt over dit denkbeeld, ontraadt Poland den sultan zijn voornemen, „want," zeide hij, „de prins heeft wel degelijk andere en heel mooie epauletten!"

„Zou je dat heusch denken?" vroeg de sultan.

„Ja, ja, ik weet het zeker!" was het antwoord en daarbij bleef het, tot Toontje's groote geruststelling.

In 1840 (hij was toen 4½ jaar op Madoera geweest) vond het legerbestuur het gewenscht hem weer bij het gewone leger terug te plaatsen en zoo kwam hij eerst te Semarang, kort daarna te Palembang in garnizoen. Als majoor werd hij te Batavia ingedeeld.

In 1845 kreeg hij zijne bevordering tot luitenant-kolonel; daarna werd hij nog al vaak overgeplaatst, maar bracht hij overigens een rustigen tijd door. In 1849 evenwel kwam hij door de expeditie naar Bali wederom in actie; daarbij nam hij deel aan de bestorming en vermeestering van de sterke en dapper verdedigde stelling van Djagaraga. Zoo spoedig mogelijk werd begonnen aan het slechten dezer versterkingen, maar voordat men hiermede gereed was, kreeg Toontje bevel de positie aldaar te verlaten en naar de kust af te marcheeren. Dit was voor hem een moeilijk geval; hij begreep n.l. dat, zoodra hij vertrokken zoude zijn, de Balineezen weer zouden komen opdagen en de zoo goed als weerlooze sappeurs, die nog aan het werk waren, tot den laatsten man zouden afmaken. Maar aan den anderen kant stond, dat het bevel tot den afmarsch pertinent was en dus opgevolgd moest worden. Na eenig nadenken vindt hij er iets op. Hij marcheert af, maar laat na een paar minuten halt houden. Wat hij verwachtte gebeurt: eene talrijke bende Baliërs rent op de pas verlaten stelling af. Toontje gaat hun te gemoet en vraagt allervoorkomendst: „Wel vrienden, wat komen jelui hier doen?"

„O, we komen maar eens kijken," antwoordt een der Baliërs.

„Zoo, zoo, nu, kijkt dan maar eens goed toe, maar jelui blijft dáár staan en gaat niet verder!"

Toontje wacht totdat de sappeurs met hun werk klaar zijn, neemt hen in zijn troep op, na de toekijkers te hebben ontwapend, en vervolgt zijn afmarsch.

Zóó werden zoowel de kool als de geit gespaard!

In 1852 wordt hem Poerworedjo als standplaats aangewezen. Hier komt hij tot het besluit „zijn bajonet af te slaan"; hij was toen 57 jaar oud en gevoelde dat het tijd werd heen te gaan. Hij verzocht om toekenning van den titulairen rang van kolonel, en om in dien rang nog één jaar te mogen blijven dienen, ten einde het hieraan verbonden pensioen te kunnen verwerven.

Met het oog op zijn roemvollen staat van dienst en de schitterende door hem verrichte wapenfeiten had hij zeker mogen verwachten, dat aan zijne wenschen gereedelijk zoude worden voldaan. Maar „der Mohr hatte seine Schuldigkeit getan, der Mohr konnte gehen!"

Met een pensioen van *f* 1600 en eene gratificatie van *f* 3000 moest Toontje zich tevreden stellen.

In het ambteloze leven teruggekeerd en daardoor geheel vrij geworden, beloont hij de onbezweken trouw van zijne inlandsche huishoudster, zijne Phientje, door haar tot zijne wettige echtgenoote te verheffen. Behalve onvermoeide zorgen had deze brave vrouw hem 22 kinderen geschonken, waaronder éénmaal een drieling en driemaal tweelingen!

Het was voor den oud-soldaat een heele toer om in zulk een gezin alle monden open te houden. Om zijne inkomsten te vermeerderen richtte hij in de buurt van Tjilatjap een steenbakkerij op. Maar wie zijn aard uit onze levensbeschrijving hebben leeren kennen, zullen begrijpen dat de steenbakker Poland als zoodanig onmogelijk succes heeft kunnen hebben.

Een jaar vóór zijn dood begon hij zijne memoires te schrijven, een werk dat hem bij zijne geringe literaire begaafdheden wel niet gemakkelijk zal zijn gevallen; hij kwam daarmede dan ook niet verder dan het jaar 1837.

Op 19 December 1857 maakte de dood een einde aan dit zoo roemvolle en bewogen leven. Het vond de rust op de begraafplaats van Tjilatjap [1]).

De begrafenis had plaats onder militaire eerbewijzen, waaraan ook door de ter reede liggende schepen werd deelgenomen.

De arme Phientje, weduwe geworden, ontving als zoodanig geen pensioen. Het leven, zonder inkomsten en met een groot gezin, zoude er voor haar allertreurigst hebben uitgezien, wanneer niet de Indische officieren waren te hulp gekomen. Eene onder hen gehouden geldinzameling leverde een bedrag van *f* 15.000 op, voor dien tijd en voor eene inlandsche vrouw een aardig sommetje!

De persoon van Theodorus Poland heeft, zooals gewoonlijk het lot is van zulke markante naturen, aan heel wat critiek bloot gestaan. Zeker, ruw en ongelikt was hij ontegenzeggelijk, maar die ruwheid ontaardde nooit in wreedheid, zooals wel eens beweerd is geworden. Hij was zelfs zeer goedhartig en gul, daarbij een goed kameraad. Zijne vroolijkheid onder alle omstandigheden werkte onweerstaanbaar en aanstekelijke zijn voor niets terugdeinzende moed sleepte anderen mede en voerde steeds tot succes. Hij bezat veel tact in zijn omgang en maakte ieder die met hem in aanraking kwam tot vriend. Opvallend was het gemak waarmede hij zich in meerdere of mindere mate vertrouwd maakte met de talen door inlanders van verschillende nationaliteit gesproken, iets dat altijd indruk op den inboorling maakt en het prestige van den blanda verhoogt. Gezond verstand bezat hij in hooge mate; daardoor had hij dadelijk een practischen kijk op de dingen en wist in kritieke momenten tot het juiste besluit te komen en dit snel uit te voeren. Feestvieren, pret maken deed hij graag, wanneer daartoe ook maar de geringste aanleiding was. Toch, al ging hij er gemakkelijk toe over, wanneer er grond voor was „door den pagger" te gaan, dat hij een dronkaard zoude geweest zijn, zooals wel beweerd is geworden, moet onjuist geacht worden. Ongeletterd was hij zonder twijfel en hij gaf dit zelf grif toe; van alles wat zweemde naar wat hij „geleerdheid" en „a +b" noemde, hield hij zich verre.

Van zijne stylistische talenten moge hier een staaltje volgen.

Op zekeren dag komt een zijner inlandsche soldaten tot hem met het verzoek een dag vrijaf te mogen hebben. Waarom? Wel, de man wilde Christen worden en zich laten doopen. Goed, welke chef zoude een verzoek op zulke gronden kunnen weigeren; het wordt dan ook ingewilligd.

Maar ziet, 's avonds ontmoet eene patrouille den bekeerling in ferm dronken toestand en een geducht spektakel op den passar makend. De man wordt natuurlijk ingepikt en den volgenden morgen voor Toontje gebracht. Hierbij bleek dat het doopen in den steek gebleven was.

Toontje legt den booswicht een flinke straf op den laat in 's mans strafregister de strafreden als volgt omschrijven: „Ongedoopt op den passer geloopen en andere (sic) ongeregeldheden gepleegd."

Als een voorbeeld van Toontje's beweerde wreedheid werd door zijne weinige vijanden (vele kon eene gulle, joviale en goedhartige natuur als de zijne toch niet gehad hebben) het volgende beweerd. Na het dempen van een oproer zoude hij een galg hebben doen oprichten voor 6 der hoofdaanleggers. Bij onderzoek bleken maar 5 voornaamste schuldigen aan te wijzen te zijn; om de 6e pen aan de galg niet ongebruikt te laten, zoude hij een onschuldigen er maar bij hebben laten ophangen, een en ander „ondere nadere goedkeuring van de Regeering"(!?). Tot zulk eene barbaarschheid was Toontje natuurlijk niet in staat.

Maar afgezien hiervan zal iedereen, die dit ons geschrift leest, moeten gevoelen dat eene figuur als de hier behandelde in onzen tijd ten eenenmale onbestaanbaar zoude wezen, en in geen geval eene rol zoude kunnen spelen als de zijne; van carrière maken zoude voor zoo iemand geen sprake kunnen zijn, nu niet en ook in de toekomst.

De wereld evolueert; menschen, toestanden en opvattingen als in de tijden waarin Toontje Poland zijne rol speelde, zullen wel nooit terug *kunnen* keeren. Gelukkig!

1) Schrijver van deze zeer verkorte biografie zag het graf in 1879. Hij maakte toen kennis met iemand, die als een der kinderen van Poland werd genoemd; hij droeg evenwel diens naam niet. Misschien door iemand anders geadopteerd?

Van Week tot Week.

Dinsdag 1 tot Zondag 6 Januari.

Bijeenkomst van Ethnologen. In het Koloniaal Instituut te Amsterdam is op 5 Jan. de twaalfde jaarlijksche Ethnologendag gehouden. Met betrekking op Indië zijn de volgende onderwerpen behandeld: Een merkwaardig poesakawapen uit den Çailendra-tijd op Sumatra, door Dr. F. D. K. Bosch. — Over het doodenritueel en de doodenvereering op de Tenimbar-eilan-

den; en: De oorsprong van het Toempalmotief op de Javaansche batiksaroeng, door J. W. van Nouhuys. — Het insluiphuwelijk (sayobaki) in Nippon vergeleken met dat in Indonesië, door Prof. D. van Hinloopen Labberton. — Eenige interessante versieringsmotieven (gelukssymbolen?) in de Hindoe-Javaansche kunst (met lichtbeelden), door Th. van Erp. — Door wie en waar is het Indische koperwerk vervaardigd? (met lichtb.), door Mr. J. G. Huyser. — De olifantsgrot bij Bedoeli (Zuid Bali) en steenen doodkisten op Noord Bali (met lichtb.), door P. A. J. Moojen.

Directeur Dep. Binnenl. Best. Batavia, 2 Jan. (Aneta).[1] De Directeur van het Departement van Binnenlandsch Bestuur, de heer A. H. Maas Geesteranus, heeft met ingang van 4 Mei a.s. ontslag uit 's Lands dienst verzocht.

Pokkenepidemie te Baros (Westk. Sumatra). Batavia, 31 Dec. (Aneta). Uit Baros wordt gemeld, dat een pokkenepidemie aldaar is uitgebroken. Tweehonderd gevallen werden geconstateerd. Er waren tot dusver negentig dooden. Gemeld wordt, dat ter plaatse geen voldoende voorraad pokstof aanwezig is.

C. Walraven †. In den ouderdom van 75 jaar is te Nice overleden de heer C. Walraven, oud-ritmeester van het O.-I. leger.

Het vliegtuig P.H.-A.E.N. naar Nederland terug. Het postvliegtuig (bemanning Frijns-Duimelaar-Bruijnestein), dat 30 Dec. in Bandoeng arriveerde, zal, volgens eene mededeeling der Directie van de K. L. M., op Woensdag 9 Januari de terugreis naar Nederland aanvaarden.

G. W. Honigh †. Te Lawang is, op den leeftijd van 63 jaar, overleden de heer G. W. Honigh, gep. luitenant-kolonel der Inf. van het O.-I. leger.

J. Speenhoff †. Te 's-Gravenhage is. in den ouderdom van 84 jaar, overleden de heer J. Speenhoff, gep. kapitein van het O.-I. leger.

Ir. F. H. de Freytag †. Soerabaja, 4 Jan. (Aneta). Hier ter stede is aan typhus overleden ir. F. H. de Freytag, die zoo juist was benoemd tot chef van de afdeeling bruggen en wegen bij den Provincialen Waterstaat en gewezen directeur van de gewestelijke werken van Soerabaja.

Liga tegen imperialisme en koloniale overheersching. Te 's-Gravenhage is opgericht een afdeeling van de Liga tegen imperialisme en koloniale overheersching. Besloten is de actie in te zetten met een openbare vergadering, eind Januari, waarop een aantal Indonesiërs het woord zullen voeren. Secretaris is de heer A. de Krijger.

Javaansche kunst in Duitschland. Den 3en Januari is een gezelschap Javaansche dansers en gamelanspelers naar Duitschland vertrokken om in eenige steden uitvoeringen te geven. Denzelfden dag werd onder leiding van Raden Mas Noto Soeroto een gastvoorstelling gegeven te Aken.

Dr. Tjipto Mangoenkoesoemo op Banda. Bandoeng, 4 Jan. (Aneta). Naar de A. I. D. de Preangerbode verneemt, is de lichamelijke en geestelijke toestand van dr. Tjipto Mangoenkoesoemo zoodanig, dat hij zijn praktijk als dokter niet kan uitoefenen.

Telefoneeren met Indië. De diensturen van de radiotelefoonverbinding Nederland—Ned.-Indië zijn voor het tijdvak 8 tot en met 19 Januari a.s. vastgesteld op 12.30—± 15.30 (Amsterdamsche tijd) en zullen voortaan wekelijks worden bekend gemaakt.

Een Ambonnees Inspecteur van het Krankzinnigenwezen. Dr. R. Tumbelaka, directeur van het krankzinnigengesticht te Magelang, is volgens de Java-Bode voorbestemd om op te treden als inspecteur van het krankzinnigenwezen in Indië. Binnen korten tijd kan zijn benoeming als zoodanig tegemoet worden gezien. Als directeur van het gesticht te Magelang zal hij worden opgevolgd door dr. J. C. van Andel, directeur van het doorgangshuis Grogol te Batavia.

Luitenant-generaal S. A. Drijber 70 jaar. Den 13en Jan. a.s. zal de luitenant-generaal-tit. S. A. Drijber, commandant van het Kon. Mil. Invalidenhuis „Bronbeek", zijn 70en geboo herdenken. Het Kol. Bijblad van de Haa Cour. van 5 dezer wijdt eene zeer wa rende beschouwing aan het leven en de taire verdiensten van „De(n) leeuw van A

1) De tekst der Aneta-telegr. is ontleend aan de „Nwe Rott. Ct.".

Kunst, Kunstnijverh. en Huisvl

Europeesche Kunstenaars opzichtens Indië

Ten Kloos

Het is een verblijdend feit, dat — in tege ling met de vroeger zoo dikwijls geuite mee „de tropische atmosfeer werkt niet gunstig Westersche schilders" — thans hoe langer meer Europeesche artiesten, onder wie gel ook van de beste Nederlandsche, dusdanig wo aangetrokken door het grootsche en schoone Indië, dat zij zich gedrongen gevoelen juist te gaan werken en zoodoende de wereld ve hebben met de fijnste hunner scheppingen, hoewel onwillekeurig, toch stellig, langs gees ken weg, het onderling begrijpen en waard van Oost en West zullen helpen bevorderen.

Zoo werd reeds twe nnen korten tijd Kunstzaal Pictura te 's-Gravenhage eene col uitnemende schilderijen, teekeningen en sneden van *Ten Klooster* geëxposeerd, waa een aanzienlijk aantal verkocht is.

Just Havelaar schreef onlangs daarvan de gende beoordeeling in „Het Vaderland":

„Ten Klooster is een der weinigen, die diè Oostersch zien. Zijn stijl, hoe ook zijn soonlijk bezit, is door Oostersche kunst invloed. Hij weet prachtig beknopt te zijn vurigheid blijft volkomen bedwongen doordringt de dingen van zijn verbeeld kracht. Hij beschrijft niet een stukje lijkheid, maar ziet in het aparte de algem heid. Hij doet ons de Indische sfeer Hij ziet Indië niet met toeristenoogen lééft in 't Indische landschap. Hij heeft niteiten met den geest van Indië, van de landers en van de natuur.

De zware, donkere weelde van 't moe

Koningin Emma

(1879—1929)

Foto Ziegler, Den Haag

Eerbiedige hulde
aan de edele Vorstinne, die gedurende
een halve eeuw lief en leed heeft
gedeeld met Nederland en zijne
Overzeesche Gewesten

land, waar boomen, slierende takken en wortels, varens en planten dooréén gestrengeld groeien in de dampige hitte, het geweld der rivieren, die stormachtig den oceaan tegemoet bruisen, de kracht der bergbeken, die tot stroomen kunnen aanzwellen en zich tusschen rotsen en wouden wringe, de statige gang van 'n ossenspan onder de welving van pijnboomen; al deze dingen doet Ten Klooster ons beleven. Hij houdt van het sterke, het gespierde en ruime. Hij moet een groote wereld om zich heen voelen. Maar in zijn vertolking der oerkrachten blijft hij ingetoomd, streng. Hij weet wat stijlkracht is.

„Een colorist is Ten Klooster niet. Zijn meestal in blauwe lichtheid geschilderde landschapjes boeien niet door de kleur. Hij heeft die kleur niet noodig. Ook in zijn teekeningen is weinig kleur. Toch zijn er onder deze schilderijtjes wel fijne dingen: Het woud b.v., waar de boomen zoo stil uitstaan tegen den sereenen avondhemel."

Charles Sayers.

Wellicht zullen enkele lezers zich herinneren, hoe reeds een paar jaar geleden voor het uitstalraam van „Boeatan", in de Heulstraat te 's-Gravenhage, enkele zeer decoratief gekleurde paneelen naar Balineesche motieven, van den jeugdigen kunstenaar, Charles Sayers, zijn tentoongesteld geweest. Deze toen reeds veelbelovende schilder, die juist door zijn kleur uitmunt, is thans, na een werkzaam en vruchtbaar verblijf op Java en Bali, teruggekeerd met een rijken schat van kunstarbeid, zoowel van eigen hand, als van die der inboorlingen op kunstnijverheidsgebied. Naar wij hopen, zal hij ons hier ook eerlang in de gelegenheid stellen dit alles te bewonderen.

Hij is reeds dadelijk begonnen met van de 't eerst door hem voltooide schilderijen en teekeningen, een tentoonstelling te houden in de *Galérie Bernheim-Jeune* te Parijs, waar zij zeer de aandacht hebben getrokken.

Gustave Kahn beschrijft in het „Voorwoord" van den fraai geïllustreerden catalogus o.m., hoe Sayers na zijn opleiding genoten te hebben aan de Kunst-Academie te Amsterdam, waar hij zich bizonder onderscheidde, te Parijs studeerde bij *Lucien Simon* en *Baudoin*, terwijl hij z.i. ook den invloed onderging van Toorop, „ce curieux Javanais-hollandais, si curieux en son mélange d'orientalisme natif et de mysticisme acquis." En zegt:

„Charles Sayers a le goût du soleil et de la lumière chaude et sèche. Cela l'a mené en Egypte d'où il a rapporté de savoureuses impressions. Mais il se trouve surtout entièrement personnel quand il revient en Insulinde, où il est né.

„Ce qui le séduit surtout, ce sont les fêtes si colorées de ce pays, si riches de couleurs vives, les cérémonies funéraires, les danses populaires.

„Il nous montre une cinquantaine de toiles, toutes construites dans cet étincellement. C'est dans un faire sûr, d'une éclatante vision."

Naar de foto's ter verluchting van den catalogus te oordeelen, heeft zijn werk in grootschheid van opvatting en in decoratieve uiting véél gewonnen en heeft hij daarin iets zeer aparts tot stand weten te brengen.

Verschillende Fransche bladen gaven zeer vleiende beoordeelingen van zijn werk. Zoo schreef de *Temps* o.m.:

„Sayers a entrepris à traduire l'aspect monumental, les cérémonies religieuses, les fêtes, les types, les moeurs et les larges fresques où il a retracé soit en couleurs, soit en noir, les temples et les divinités monstrueuses qu'ils recèlent, les processions et les distractions populaires, les costumes ne manquent ni d'accent ni de grandeur. C'est de la décoration, à vrai dire, plus que du tableau. Ce que l'artiste a tenu à exprimer avant tout, c'est le caractère des êtres et des choses, et il a su le marquer avec force."

Ook de kunstcriticus van de *Figaro* vindt zijn werk „d'un grand effet décoratif".

H. Paulides.

In het laatste December-nummer van „Nederlandsch-Indië Oud en Nieuw" roemt Mevr. *A. H. de Meester—Obreen* ten zeerste het werk van den jeugdigen, „stoeren Hollander": *H. Paulides,* van wien enkele groote composities, — teekeningen met waterverf — dadelijk door Musea werden aangekocht. Na zes maanden op Java doorgebracht te hebben, waar hij de ziel van land en volk met verwonderlijke intuïtie in zich opnam en in Nederland teruggekeerd op meesterlijke wijze weergaf, verlangt hij naar Indië terug om een overvloed van nieuwe schoonheids-emoties op te vangen. De schrijfster hoopt, dat belangstellenden hem tot het bereiken van zijn doel zullen bijstaan.

Maja Serger van Panhuys.

Een vrouwelijke Nederlandsche artiste, Mej. *Maja Serger van Panhuys,* dezelfde, die onlangs de opdracht uitvoerde het levensgroote borstbeeld van prof. mr. *M. W. F. Treub* te vervaardigen, gevoelt zich, na geruimen tijd met 't meeste succes in Zuid-Amerika te hebben gewerkt, thans gedrongen tot het ontwerpen van gebouwen voor de tropen geschikt, welke zich, evenals de oud-inheemsche bouwwerken, uiterlijk harmonisch en artistiek aanpassen bij de Indische natuur en omgeving, doch inwendig voldoen aan moderne Westersche eischen van smaak en comfort, het geheel versierd met architectonisch beeldhouwwerk.

Daar deze kunstenares reeds meerdere uitnemende proeven heeft geleverd van technisch en artistiek kunnen, zoo mogen wij ook hiervan de beste verwachtingen koesteren.

Wij hopen hierop later terug te komen. Thans is de beeldhouwster naar Parijs om de zoozeer geroemde buste van prof. Treub eigenhandig in marmer uit te voeren.

Persoverzicht uit de Ind. Bladen.

I. UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Het „Fourth Pacific Science Congress".

Medio Mei 1929 zal *op Java* het groote vierde „Pan Pacific Science Congress" plaats hebben, waarbij de landen om den Stillen Oceaan vertegenwoordigd zullen zijn door velen hunner beste wetenschappelijke werkers. Is er schooner gelegenheid denkbaar voor *vruchtbare besprekingen* tusschen geleerden, die steeds door afstand en oceanen gescheiden zijn en nu in onderlinge bespreking met één slag beter geïnformeerd worden, dan maandenlange correspondentie mogelijk maakte?

De opzet van het congres is — volgens het *Soer. Hbl.* (24/11, 2de bl.) — als volgt: 16 Mei opening te Batavia. Van 18 tot 25 Mei zetelt het congres te Bandoeng, waar de afdeelings- en sectievergaderingen plaats vinden en het theoretisch-wetenschappelijk deel zal worden afgehandeld. Daarna zwermt het geheele congres uit over Java en vinden de excursies voor de verschillende groepen plaats. Van 14 tot 16 Mei worden enkele kleinere excursies, naar Krakatau, Buitenzorg en in Batavia, gehouden. In het algemeen gaat men in Oostelijke richting over Java naar: Djokja, Tengger, Tosari, Madoera enz. De *geologen* en *vulkanologen* bezichtigen kraters, heete bronnen, lahars enz.; de biologen gaan naar Tjibodas, Noesa Kembangan, Tosari, het Kamal-meer enz.; de *agrariërs* bezoeken thee- en rubber-ondernemingen, het boschbedrijf enz.

Zoo zal Java dan door de geleerden uit vele en velerlei landen bezocht worden en in de frissche Meimaand zullen de buitenlanders ongetwijfeld sterk onder de bekoring geraken van de schoon- [illegible] n het land. Maar even zeker is het — meent [illegible] — dat zij tevens in stilte *het koloniseerend w[illegible] van de Hollanders* zullen bewonderen. Hetgeen wij in Indië door degelijke kennis en sterken wil tot stand brachten, zal op hen een onuitwischbaren indruk maken.

Er zullen op het congres eenige *onderwerpen van zuiver ethnologischen aard* ingeleid worden, zooals „de psychologie van het totemisme", „de verspreiding van het gebruik van circumcisie en incisie in de streken rond den Stillen Oceaan", „de reactie van inheemsche godsdiensten op vreemde godsdienstige invloeden in het Stille Oceaan-gebied." Het is bevreemdend dat in geen enkele afdeeling een ethnoloog zitting heeft en, waar de wetenschappelijke volkenkundigen op Java dun gezaaid zijn, hoopt het *S. H.* dat de *ethnologie,* wat de Hol-

landsche vertegenwoordiging betreft, geen poovere indruk zal maken .

Commissiewerk.

De besprekingen, die door de commissie voor het Holl.-Inl. Onderwijs in verschillende plaatsen ter wille van het onderzoek inzake doelmatigheid en maatschappelijk rendement van dit onderwijs worden gevoerd, geven *De Loc.* (30/11) aanleiding tot *een opmerking over commissoriaal werk in het algemeen:* Wellicht zou de arbeid van sommige der talrijke Indische commissies vruchtbaarder zijn zoo men een andere werkwijze toepaste. In Engeland is het systeem van *„public hearings"* gebruikelijk. Daar vergadert een staatscommissie soms wekenlang in het openbaar, zij doet reeksen van deskundigen en belanghebbenden voor zich verschijnen en ondervraagt hen. Die betrokkenen en deskundigen konden ook reeds nota's indienen, zij kunnen tevens vertrouwelijke mededeelingen doen, maar zij worden óók in het openbaar over hunne inzichten ondervraagd. Veelal geven zij eerst hun meening in een toespraak weer en antwoorden dan op een kruisverhoor, dat men als een der hoofdzaken van het commissiewerk beschouwt. Dat alles geschiedt openlijk en wordt dagelijks gepubliceerd. Eerst daarna gaat de commissie zelf aan het werk om haar rapport samen te stellen. Dat men *dit systeem mede voor overzeesche gewesten geschikt* acht, moge blijken uit het feit, dat zelfs een zoo belangrijke staatscommissie als die, welke onder leiding van Sir John Simon over de Britsch-Indische Staatsinrichting zal adviseeren, hare werkzaamheden met deze „public hearings" is begonnen. Deed men het in *Ned.-Indië*, zoo zoude menige commissie doelmatiger werken, en beter en vooral veelzijdiger en vollediger worden voorgelicht, dan thans veelal het geval is.

De Loc. schrijft voorts over „Het Verre Oosten" (28/11, blz. 55), het *Soer. Hbl.* over „China" (27/11), „Ras Taffari" (28/11), „De Pers en het fascisme", „Spanje in Marokko", „Britsch-Indië" (29/11) en „Portugeesch Timor" (30/11) en de *Deli Crt.* over „Het Indische onderwijs" (5/12) en „Belgisch Congo" (4/12, 2de bl.).

Voor de „onafhankelijkheid" van Indië.

Te Weltevreden werd het clubgebouw van de P.N.I.-afdeeling Jacatra met eenige feestelijkheid officieel geopend. *Ir. Soekarno*, voorzitter van het hoofdbestuur, was uit Bandoeng overgekomen. *Mr. Sartono* opende de bijeenkomst met een woord van welkom. *Ir. Soekarno* sprak er zijn voldoening over uit, dat P.N.I.-*Jacatra* eindelijk ook een eigen clubgebouw bezit, welk voorbeeld — naar spr. hoopte — door de andere afdeelingen zal worden gevolgd. De heer *Stokvis*, volksraadslid, begon met te verklaren dat, al is hij van ander ras en van andere beginselen, hij toch waardeering en sympathie gevoelt voor de Indische Nationalisten, die de onafhankelijkheid van hun land en volk nastreven. Hij zelf zeide jaren en jaren in Indië voor het volk te hebben gewerkt en gestreden. Hij nam afscheid, want over eenige dagen zal hij Indië verlaten. Hij sprak de hoop uit, dat de P.N.I. haar doel zal bereiken. *Ir. Soekarno* dankte voor de hartelijke woorden van den heer Stokvis. Persoonlijk stelde hij den arbeid van den heer Stokvis in Indië zeer op prijs. Spr. hoopte, dat de heer Stokvis ook in Holland niet stil zal zitten en zijn arbeid zal voortzetten *voor de onafhankelijkheid van Indië*. Hierna werd overgegaan tot een gezellige bijeenkomst, met „oebi goreng" en „lemper", benevens de noodige dranken, zonder alcohol. Het gebouw was voor deze gelegenheid versierd met groen en rood-wit doek. De bantengkop ontbrak niet. (*De Loc.* 29/11).

Aandacht verdienen: de *Deli Crt.* (3/12 „Het gevaar van het socialisme"; 8/12 „Hoe Nederland de leiding in Indië uit handen gaf"), *De Sum. Post* (7/12 „Geweld"), *De Loc.* (29/11, blz. 3 „Minister Koningsberger aan het woord"), de *Java-Bode* (3 en 4/12 „Prof. Snouck Hurgronje contra Colijn"; 28/11 „Belangstelling voor Indië in Duitschland") en *De Sum. Post* (4/12 „Colijn en Indië").

De kwestie-Dr. Tjipto in den Volksraad.

In den Volksraad zijn openbare debatten gevoerd over *de toelating van Dr. Tjipto als volksvertegenwoordiger* (*Bat. Nwsbl.* 20 en 24/11).

Dr. Tjipto is — volgens een toelichting van *De Loc.* (23/11, blz, 19) — na een zeer degelijk onderzoek en nadat hij de gelegenheid verkreeg zich te verdedigen, geïnterneerd te Banda, omdat zijn aanwezigheid op Java gevaarlijk was voor rust en orde, en omdat kwam vast te staan, dat hij geweten heeft van de plannen om het Leger in opstand te brengen tegen de Regeering. Door een toeval, omdat hij n.l. nog op een candidatenlijst stond en allen die boven hem stonden, bedankt hadden, moest hij naar de voorschriften verkozen worden tot Volksraadslid. De Regeering verklaarde, dat dit feit uiteraard niets veranderde aan *de noodzakelijkheid om Dr. Tjipto buiten Java geïnterneerd te houden* en *dat hij dus zijn lidmaatschap niet metterdaad zou kunnen uitoefenen*. Men ziet: een volkomen duidelijke en volkomen natuurlijke zaak. Dr. Tjipto is behandeld met een clementie, die wellicht nergens anders ter wereld betracht wordt tegenover een volksleider, voor wiens karakter men alle respect kan hebben, maar wiens overtuiging hem nu eenmaal leidde tot medeplichtigheid aan samenspanning tegen het Gezag, en dan nog wel door militairen. Men heeft Dr. Tjipto daarvoor slechts geïnterneerd, zelfs nog rekening gehouden met zijn belangen. Maar nochtans worden er personen gevonden, die pleiten voor . . . zijn toelating tot lid van den Volksraad en zijn terugkeer naar Batavia. Dat hierover slechts de Regeering heeft te beslissen, spreekt vanzelf.

De Deli planter.

Aan een belangwekkend artikel in *De Sum. Post* (19/11) is de volgende conclusie ontleend: Wat de *rubber* betreft, waarin een groot deel der Oostkustenaars een bestaan vindt, hebben we lange jaren in een uitzonderlijken toestand geleefd. De rubbercultuur was nog jong, kende zeer zeker ups and downs, maar bood immer fantastisch wisselende aspecten. Inderdaad werd de wissel, op de toekomst getrokken, bijna steeds gehonoreerd. Maar die tijd raakt een beetje voorbij. Nog is de rubbermarkt wel niet geheel gestabiliseerd en voorbijgaande hausse's zijn zeker niet uitgesloten, maar toch begint de rubbercultuur alle allures te krijgen van een massa-product, dat in steeds wijder kring en op gemakkelijke wijze wordt voortgebracht en dat op den duur een matige winst zal laten, voldoende voor een behoorlijke rente op het kapitaal, maar meer ook niet. ***Oliepalm, vezel*** enz. zullen waarschijnlijk ongeveer hetzelfde beeld vertoonen. Alleen de *tabak* blijft een fancy-artikel met mogelijkheid van fancy-prijzen, terwijl van de *thee* weinig meer kan gezegd worden, dan dat slechte jaren de goede steeds plegen af te wisselen. Zal *de Oostkust als geheel genomen*, dus zeer zeker tot in lengte van jaren kunnen floreeren en zullen allen, die hier arbeiden, daarvan in zooverre profiteeren, dat ze een goed bestaan vinden, de meening begint toch post te vatten, dat het opnemen van exorbitante voordeelen in de individueele kansberekeningen — de prikkel tot de vlotte consumptie — gebaseerd is op een situatie, die meer en meer naar het verleden verschuift. Indien dit inzicht juist is — en de teekenen wijzen daarop — dan zal het grootste gedeelte van *de assistenten* op den duur een gewonen middenstand gaan vormen, die in alles, dus ook in de consumptie, het karakter van den middenstand zal dragen. Het salaris zal de basis van het normale bestaan worden en eventueele matige tantièmes zullen moeten worden benut voor bestrijding van buitengewone uitgaven of voor vorming van een reserve. Intusschen is *deze mogelijke ontwikkeling van zaken* niet alleen interessant uit een oogpunt van verbruik, maar vooral ook uit dat van sociale constellatie. Het ligt immers voor de hand, dat wanneer alles zich werkelijk zoo voltrok als boven omschreven, het vaste salaris van de assistenten over het algemeen naar boven zal moeten, gezien ook de risico van het vak en...... de noodzakelijkheid van aanvulling. Reeds thans schijnt het niet zoo gemakkelijk assistenten met een behoorlijke algemeene ontwikkeling voor een cultuur als de rubber uit te krijgen. Men zal met de zich wijzigende omstandigheden aan beide kanten rekening dienen te houden.

Wij vestigen de aandacht op: het *Soer. Hbl.* (24 t/m 30/11 „Uit Zuid-Sumatra", *Villanus*), de *Deli Crt.* (7/12 „Gedwongen arbeid" en „Bij het bezoek van A. Thomas"), het *Bat. Nwsbl.* (1/12 „Het Arbeids-contract") en *De Loc* (1/12, blz. 51 „Economisch supplement").

Batavia en Mr. Cornelis.

De Provinciale Raad heeft het voorstel van Gedeputeerden, strekkende om de Regeering te adviseeren tot *samenvoeging van Batavia en Meester Cornelis* over te gaan, aangenomen. De beweegreden tot annexatie is voor wat betreft Rotterdam in Holland bijvoorbeeld, bijna onvermengd het scheppen van de best mogelijke voorwaarden voor een goed havenbeheer. Wat betreft de samenvoeging van Batavia en Mr. Cornelis ligt de zaak geheel anders: hier is de samenvoeging territoriaal, economisch, geestelijk, reeds een voldongen feit .... en alleen wettelijk niet erkend. Het *Bat. Nwsbl.* (30/11) beschouwt de fusie als een zaak van algemeen belang, die deswege zou moeten worden doorgezet...... al vereenigden zich velen tégen de samenvoeging!

Deli's afhankelijkheid van buitenlandsche rijst.

De afhankelijkheid van Deli van buitenlandsche rijst accentueert zich meer en meer. Dit gaat samen met de uitbreiding der Europeesche cultures, de stijging van het aantal arbeiders daarin werkzaam en de uitbreiding van de Inlandsche aanplanten, die daarvoor maar al te vaak den rijstbouw verwaarloozen. Het is uit den aard jammer, dat de vele millioenen guldens — voor 192. bijna *f* 25 millioen — naar het buitenland afvloeien en ten goede komen aan Burma, Siam en Indo-China, terwijl dit geld beter in Indië zou kunnen blijven. Maar nog ernstiger is, dat het buitenland op elk moment den invoer van rijst naar Ned.-Indië zou kunnen afsnijden. Op Java volgt men de *intensieve sawahmethode*; in de drie genoemde groote productielanden wordt de *extensieve sawahmethode* gevolgd, waarbij de opbrengst per eenheid wel kleiner is, doch het overschot per landbouwend gezin toch grooter wordt, door de grootere oppervlakte, die het gezin op die wijze weet te beplanten en te oogsten. De *Deli Crt.* (4/12) is van oordeel dat *in de Buitengewesten van Ned.-Indië de extensieve methode mogelijk* moet zijn. Langs de groote rivieren van Sumatra en Borneo liggen nog tienduizenden hectaren grond, geschikt voor rijstbouw, waarop een groot overschot van rijst verkregen kan worden. Men heeft het indertijd geprobeerd met een mechanische rijsthoeve in *Palembang*; vast staat dat ondanks alle tegenslagen en mislukkingen, aangetoond is dat rijst mechanisch verbouwd kan worden. Trouwens in de vlakten van *Californië* doet men niet anders en die methoden moeten pasklaar te maken zijn voor onze Indische laaglanden langs de rivieren. Voor het Nederlandsche bewind in Indië is het nog altijd de grootste hulde en het beste bewijs van zijn efficiency, dat de meer dan 35 millioen bewoners van Java zichzelf kunnen voeden en dat hongersnooden van eenigen omvang, zoo dikwijls voorkomend in andere Oostersche landen, in Indië niet of vrijwel niet voorkomen. Wanneer hier of daar door oogstmislukking dreigen te komen, worden zij direct bestreden. Men mag echter bij dien gunstigen toestand niet blijven stilstaan. Het komt de *Deli Crt.* dan ook voor, dat de Regeering en de planters in de Buitengewesten de voorziening in de rijstbehoefte niet uit het oog mogen verliezen. Een vaste verdienste en overvloed van een langzaam in prijs stijgend voedingsmiddel als rijst, is nog zoo kwaad niet. In de stijgende behoefte moet voorzien worden.

De *Deli Crt.* van 5 en 6 Dec. bespreekt de „Kolonisatie van het Leger des Heils" bij Paloe en „Kolonisatie in de Buitengewesten", *De Loc.* (1/12, blz. 32) geeft de huidige bevolkingscijfers van Indië aan.

Nieuw-Guinea.

Dr. R. Broersma bepleit in *De Loc.* (26/11) meer contact van het Nederlandsche Gezag op Nieuw-Guinea met de stammen in het binnenland. De allereerste eisch voor Nieuw-Guinea is, dat het Nederlandsche Gezag overal gelde tot handhaving van orde en veiligheid onder alle stammen. Men moest eens weten, hoe dankbaar de Papoea's zijn voor die veiligheid, hoe zij er zich spoedig naar gedragen en den „verkeerden" zwerflust loslaten. *De taak der ambtenaren op N.-Guinea is het binnenwaarts uitbreiden van het Nederlandsche Gezag.* Men wane niet dat er in het binnenland van Papoea slechts wilden wonen. Dat valt wel mee, al zijn er stammen, die maar al te spoedig den boog spannen op het zien van onze wapenen. Hen moet hun worden afgeleerd, die schuwheid voor onze wapenen, maar dat leert men hun niet met de wapenen als eerste middel af. Veelvuldig bezoek in het binnenland is in de Molukken overal noodig. Men moet de menschen niet een jaar lang overlaten aan zichzelf en aan een bestuursassistent of districtshoofd. *Het geheim van de gehechtheid aan het Nederlandsche Gezag is de populariteit van den Westerschen ambtenaar.* Een ambtenaar, die niet vaak uittrekt en niet de zaken in de kampongs zelf behandelt, blijft beneden zijn taak. Op Nieuw-Guinea moeten de bestuursposten binnenwaarts worden verspreid, langzaam aan, en de posten moeten herhaaldelijk door den Westerschen gezaghebber worden bezocht.

Wij verwijzen naar *De Loc* (30/11, blz. 19 „De Suikerriet-expeditie in Britsch-Nieuw-Guinea"; blz. 30 „Rijnsche Zending"; 26/11, blz. 3, 6, 28 en 35 „K. A. R. Bosscha").

Oost- en West-Ind. Literat.-Overzicht.

Indologische leergang van het Koloniaal Instituut.

Door de Koninklijke Vereeniging „Koloniaal Instituut" is, overeenkomstig het in zijne statuten omschreven deel, een Indologische leergang ingericht ten dienste van hen, die kennis wenschen op te doen omtrent Ned.-Indië in verband met een toekomstigen werkkring daar te lande of in verband met den wensch om te worden ingeleid in enkele vakken van wetenschap, welke op Ned.-Indië betrekking hebben.

De 23ste leergang wordt geopend op 18 Maart a.s. en duurt tot 15 Juni.

Men kan zich voor den leergang mondeling of schriftelijk opgeven ten kantore van de Afdeeling Volkenkunde van de Koninklijke Vereeniging „Koloniaal Instituut" te Amsterdam, tot uiterlijk 16 Maart 1929, tegen storting van ƒ 50.—. Voor het volgen van afzonderlijke leervakken wordt ƒ 10.— per leervak gestort (Postgiro No. 57474).

Weekrooster van den Indologischen leergang aanvangende 18 Maart 1929.

Maandag 10—11. Volkenkunde (J. C. Lamster), 11—12 Maleisch (Raden S. Nimpoeno).

Dinsdag 10—11. Aardrijkskunde (C. Lekkerkerker), 11—12. Aardrijkskunde (Lekkerkerker).

Woensdag. 10—11. Staatsinstellingen (Mr. J. Slingenberg en Mr. H. J. Bool), 11—12. Staatsinstellingen (Slingenberg en Bool), 2 uur. Bezoek Handelsmuseum.

Donderdag 10¼—12¼. Tropische gezondheidsleer (Prof. Dr. J. J. van Loghem).

Vrijdag. 10—11. (Volkenkunde (B. M. Goslings), 11—12. Maleisch (Nimpoeno), 3—4½. Volkenkunde (Prof. G. Gonggrijp).

Zaterdag. 10—11. Economische verhoudingen (Gongrijp), 11—12. Economische verhoudingen (Gonggrijp), 2 uur. Bezoek Volkenkundig Museum.

Nadere bijzonderheden zijn opgenomen in een speciaal voor den leergang uitgegeven boekje, hetwelk op aanvraag aan bovengenoemd adres gratis is te bekomen.

Koloniaal Tijdschrift.

Inhoud van jaarg. 18, No. 1 (Jan. '29). In memoriam W. Frijling, door J. Breukink. — Het regeeren overzee en zijn indeeling, door Prof. Mr. C. van Vollenhoven. — Het rassenvraagstuk (slot), door Prof. Dr. E. Moresco. — Uit het dagelijksch leven van den bestuursambtenaar op Java voor honderd jaar, door R. A. Kern. — Liem Kok Sing, door G. L. Gonggrijp Sr. (herinneringen uit de ambtelijke loopbaan van den schrijver). — Momentopnamen van Semarangsch adatrecht, door J. W. de Stoppelaar. — De reorganisatie der Volkskredietbanken, door Prof. G. Gonggrijp. — Ten slotte de rubriek „Kroniek", waarin o.m. met grooten ernst gewezen wordt op het gevaar van de felle politieke actie van de P. K. I. en in het bijzonder van Ir. Soekarno, die overal op Java „zijn opwindende en ophitsende redevoeringen" houdt.

Jubileum Handelsvereeniging „Amsterdam".

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan der H. V. A., (aan welk jubileum de dagbladpers in ruime mate aandacht heeft geschonken) heeft de Directie den Aandeelhouders een fraai geïllustreerd gedenkschrift aangeboden, waarin een beknopt historisch overzicht wordt gegeven van deze machtige maatschappij.

Vraagt men wat het resultaat is van de 50-jarige werkzaamheid der H. V. R., dan valt te vermelden dat zij op *Java* bezit: 15 suikerondernemingen (waarbij de bekende „Djatiroto"), 4 tapioca-ondernemingen en 2 rubberondernemingen; en op *Sumatra:* 5 thee-ondernemingen, 4 vezel-ondernemingen, 4 rubber- en 2 oliepalmondernemingen. Te zamen 36 ondernemingen.

Op de gezamenlijke ondern. en in de zich daarop bevindende fabrieken zijn werkzaam ± 1050 man Europeesch personeel en meer dan 150.000 niet-Europeesche werkkrachten.

Op sociaal gebied het navolgende: Ten behoeve van den geneeskundigen dienst zijn op Java ingericht twee centrale ziekenhuizen en 22 poliklinieken. Deze inrichtingen openen de gelegenheid tot kostelooze klinische behandeling, niet alleen van het personeel der ondernemingen, doch ook van de overige bevolking uit het areaal der ondernemingen. Op Sumatra beschikt de maatschappij over drie eigen ziekenhuizen. Voor het onderwijs van kinderen van Europ. geëmployeerden wordt goede zorg gedragen; op Sumatra zijn op verschillende ondernemingen Maleische scholen opgericht, terwijl op een enkele onderneming een proef genomen met een Javaansche school.

Na kennismaking met het gedenkschrift kan men zonder overdrijving zeggen dat de H. V. A. een der Europ. grootbedrijven is, welke een belangrijke factor vormen voor het economisch welzijn van Ned.-Indië.

De West-Indische Gids.

Inhoud der Januari-afl.: Preliminary report of an ethnological expedition to Suriname, 1928 by Dr. M. J. Herskovits. — Afrikaansche resten in de creolentaal van Suriname, door L. Lichtveld. — West-Indische predikanten, door S. Kalff (eerste gedeelte eener historische beschouwing).

Boekbesprekingen: Aan de Marowijne. Zeven fraters met vacantie, door J. F. Snelleman. — Zeemansgids voor Ned. West-Indië, door C. F. Hooykaas. — Met Hr. Ms. K XIII naar Nederlandsch-Indië, door C. H. de Goeje. — Bibliographie.

De Indische Mercuur.

No. 1 (2 Jan.). De handelsvereeniging „Amsterdam" (herdenking 50-jarig bestaan), door Dr. H. C. Prinsen Geerligs (met platen). — De drinkwatervoorziening in Nederlandsch-Indië, door Dr. J. Smit. — De theehandel van China. — De economische toestand van Curaçao (ontleend aan het jaarverslag van de Kamer van Koophandel en Nijverheid). — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, zoomede de overige vaste rubrieken. — De afd. Handelsmuseum van het Koloniaal Instituut geeft ditmaal recente literatuur over economische zaken, arbeidsvraagstukken, nijverheid en brandstoffen, delfstoffen en geologie, diversen.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 22 (24 Nov. '28). De conclusies van de Commissie van Advies voor afschrijvingen bij rubberondernemingen, door S. J. Schoorl. — Uit den Volksraad. — Klein landbouw. Korte handleiding voor het kweeken van orchideeën, door P. M. W. Dakkus. — Het gebruik van geregenereerde rubber. — Positie van den tabaksassistent. Ongewenschte verhoudingen. — Synthetische rubber.

De Indische Cultures.

Uit den inhoud van No. 23 (1 Dec. '28). De dahlia als moderne tuinbloem, door J. G. Ballego (met ill.) — Iets over vanille, door S. Kalff. — De rijst op Madagascar, door J. H. Leroy. — Aftreksel van tabak in water; oplossing voor het besproeien van planten, door A. Skibbe. — De rubbercultuur van Firestone in Liberia. — De administratie der rubber- en koffieonderneming, door D. Groeneveld Jr. (bespreking van dit werk).

De Periskoop Alg. Weekblad voor Suriname.

We ontvingen van dit weekbl. weder eenige Nos. en brengen daaruit het volgende onder de aandacht. No. 212 (17 Nov. '28). De Surinaamsche familie De Friderici, door S. H. A. (eene bij artt. van Fred. Oudschans Dentz en S. Kalff in andere periodieke gepubliceerde aansluitende beschouwing).

No. 213 (24 Nov.). Het petroleum vraagstuk in Nederlandsch-Guyana, door X.

No. 214 (1 Dec.). Petroleum in Suriname (met vervolg in No. 215). — De Caraïbische taal, door A. P. Penard (vervolg).

De Hollandsche Revue. Java-Nummer.

De laatste afl. van de De Hollandsche Revue (geredigeerd door den hr. J. Koning) is geheel aan Java gewijd. Het is een boekwerk van 160 blz., rijk geïllustreerd en brengt een keur van bijdragen van tal van koloniale autoriteiten, met een voorwoord en inleiding van H.H. Excellenties den Minister van Koloniën en den Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië.

Nederlandsch Indië Oud en Nieuw.

De Jan. afl. opent met een fraai portret van wijlen K. A. R. Bosscha, met een kort bijschrift van Johan Koning. — Mas Prijohoetomo houdt eene beschouwing over de beteekenis van Demak voor den Islam. — Mr. J. G. Huyser publiceert het slot zijner studie over Indonesische muziek-instrumenten. — De hr. J. H. B. Jaspers besluit zijn artikelenreeks over het fort „Nieuw Victoria" te Amboina. — Al deze artt. zijn belangwekkend geïllustreerd.

Jubileum 50 jarig bestaan Ind. Gids.

Het reeds eerder in deze rubriek aangekondigde Jubileum-nummer van De Indische Gids is precies op tijd verschenen. Uitgedijd tot een boekwerk van 328 blz. en verlucht met de portretten van den oprichter, den heer J. H. de Bussy, en van hen die het tijdschrift redigeerden (nl. de h.h. G. E. van Kesteren, R. A. van Sandick, Ir. J. E. de Meyier, E. A. A. van Heekeren en G. Nypels), is dit herdenkings-Nr. eene uitgave geworden, waarop de firma de Bussy te Amsterdam en de hoofdredacteur Nypels met voldoening mogen neerzien. Want niet minder dan 55 autoriteiten en deskundigen op verschillend gebied met betrekking op de Indiën hebben eene bijdrage geleverd, waardoor wel ondubbelzinnig de sympathie met den jubilaris tot uiting komt.

We zullen geen poging doen een overzicht te geven van den rijken en veelzijdigen inhoud van dit prachtig geslaagd jubileum-nr. dat als het ware de ontwikkeling onzer kennis van Indië gedurende 't laatst verloopen 50-jarig tijdperk in beeld brengt. Zelfs zoude een eenvoudig opsomming van alle schrijvers en de door hen behandelde onderwerpen een omvang krijgen welke onze plaatsruimte verre zou overschrijden.

We meenen dus te mogen volstaan met een warme aanbeveling om met het gedenkschrift zelve kennis te maken, onder het uitspreken van den wensch dat de Indische Gids, het maandschrift hetwelk zulk een voorname plaats inneemt onder de toonaangevende Indische periodieken, een nieuw tijdperk van bloei moge tegemoet gaan.

Zendings-periodieken.

Mededeelingen. Tijdschrift voor Zendingswetenschap. Deel 72, 4e stuk. Geschiedenis der Zending op het eiland Halmahera (Utr. Zend. Vereeniging), door A. Hueting (vervolg). — Godsdienstige opvoeding (Rapport op de Conferentie te Jeruzalem). — De doop aan volwassenen (in den Ind. Archipel), door D. Louwerier. — Jacob Woensdregt. 31 Dec. 1889—15 Juni 1928, door Dr. A. C. Kruyt. — Belangrijke verschijnselen op Zendingsgebied. — Literatuur-aankondiging.

Zendingstijdschrift De Opwekker. Nov. '28. Het Christelijk onderwijs (Zendingsonderwijs) in Ned.-Indië, door C. L. van Doorn. — De Conferentie te Jeruzalem, door O. Chase Quick. — Het Zendingswerk der Indische Kerk, door S. H. van Andel. — Europeanisme of Katholicisme, door N. A. C. Slotemaker de Bruine.

* * *

De djaticultuur op Java. Een vergelijkend onderzoek naar de uitkomsten van verschillende verjongingsmethoden van den djati op Java. Proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor in de landbouwkunde aan de Landbouwhoogeschool te Wageningen, door J. H. Bekking. Met kaarten. (Wageningen, H. Veenman en Zonen).

Hygiënische wenken voor het leven in Nederlandsch-Indië, door Dr. A. A. Nijland, (in leven) Oud-Directeur van het Instituut Pasteur te Weltevreden, enz. 2e druk. Uitgegeven door de Vereeniging Instituut voor Tropische Geneeskunde Leiden—Rotterdam. (Leiden, S. C. van Doesburgh).

Naar het Diëngplateau (met afbeeldingen), door Mr. M. Zeldenrust. (De Aarde en haar Volken. Dec. '28).

Handboek voor Cultuur- en Handelsondernemingen in Nederlandsch-Indië (41e jaargang). Amsterdam, J. H. de Bussy.

Belgische helden in het Indische leger, 1810—1840, door P. J. Frederiks (slot). (De Ind. Verlofganger, 28 Dec. '28). — De stichter van 's Lands Plantentuin (C. G. C. Reinwardt), door S. Kalff. (Id. 4 Jan. '29).

Twee achterlijke arbeidssystemen voor inboorlingen in Nederlandsch Oost-Indië (Heerendienst en Poenale Sanctie), door W. Middendorp, Assistent-Resident en lid van den Volksraad. (Haarlem, H. D. Tjeenk Willink en Zoon).

De Hollandsche tafel in Indië, door N. van Berkum. 5e vermeerderde druk. Met afb. (Gorinchem, J. Noorduijn en Zoon).

Het Maleisch in den dagelijkschen omgang, door M. C. van Rouveroy van Nieuwaal. Een korte handleiding bevattende taalregels, eigenaardige zinswendingen en uitdrukkingen, woordenlijst en twee aanhangsels. Bewerkt naar den 2en druk van het Maleisch in de kazerne. 2e verbeterde en vermeerderde druk. (Zutphen, W. J. Thieme en Cie.).

BOEKAANKONDIGING.

Bij de Uitgeversfirma Wed. P. van Waesberge & Zn. te Rotterdam is verschenen: Voor het Voetlicht, tooneelspel, voordragen, grimeeren, regie, door den bekenden acteur-auteur Johan Schmidt. In dit ruim 200 bladzijden tellend boekwerk, verlucht met een tiental sprekende illustraties van den schrijver zelven, wordt in 15 hoofdstukken, elk hoofdstuk onderverdeeld, het geheele gebied der tooneelkunst en wat daartoe behoort behandeld op zoodanige wijze dat zoowel belanghebbenden als belangstellenden, wier aantal immer stijgt, hierin een vademecum vinden van groote waarde. Deze, voor de hierbedoelden onmisbare gids is typografisch uitmuntend verzorgd.

Pauwen en andere verhalen van Java, door Vennette Herron, naar het Engelsch door Faja is de titel van een bij de N.V. Boekhandel v/h. W. P. van Stockum en Zn., Den Haag, verkrijgbare uitgave. De inhoud bestaat uit een zestal verhalen: Pauwen, Het Chineesche bed, Leven, De Witte kat, De Gamelan en Toen het kleine godje lachte. Deze zeer belangwekkende fijne verhalen, naar het leven in Indië getrouw genomen, zijn uitnemend vertaald en gedrukt in fraai lettertype. Ze zijn een aanwinst voor de Indische belletrie.

Suriname.

„De Telegraaf" van 31 December, tweede avondblad, vertelt van een onderhoud met den uit Suriname teruggekeerden heer Koker, die het uitsluitend recht van onderzoek naar aardolie in Suriname heeft verkregen en directeur is van de „Suriname Oil Company".

Voor onze lezers bevat het onderhoud niet veel nieuws. De heer Koker is voornemens over een maand naar Suriname terug te keeren, doch vóór dien vertrouwt hij hier voldoende belangstelling gewekt te hebben om zoo gauw mogelijk met de proefdiepboringen te kunnen beginnen. Daarmede zal wel eenig geld gemoeid zijn, maar de heer Koker heeft de vaste overtuiging dat hij aardolie in loonende hoeveelheid en van goede kwaliteit zal vinden.

Of er olie in loonende hoeveelheid zal worden gevonden zal de diepboring moeten leeren, maar het schijnt, na het onderzoek van de ingenieurs De Munnick en Van Dijck, wel vast te staan, dat de in den Corantijnpolder genomen monsters wel degelijk aardolie van goede kwaliteit zijn en geen moerasgas.

Hoe diep in het onderzochte terrein de aardlagen zijn die op het oorspronkelijk gesteente liggen is niet bekend. Wel weet men dat in het oostelijk deel van Suriname het gesteente veel noordelijker voorkomt dan in het westelijk deel.

Het is te hopen dat de heer Koker de financieele wereld hier bereid zal vinden het betrekkelijk geringe bedrag, dat voor het onderzoek noodig zal zijn, te verstrekken. Het zou beschamend zijn als dit onderzoek aan de Amerikanen moest worden overgelaten. Aan onzen naam als koloniseerende mogendheid zou dit geen goed doen. Kan de Regeering hier geen stootje geven?

* *
*

In ons nummer van 27 December maakten wij melding van een artikel waarin „De West" van 20 November naar aanleiding van een beschouwing in „De Periskoop" een krachtig pleidooi levert voor de oprichting van een mijnbouwkundigen dienst in Suriname. Van bevriende zijde wordt ons nu ter lezing toegezonden het nummer van 4 December van „The Daily Chronicle", een te Georgetown verschijnend blad. Daarin staat de aanvaardingsrede van den nieuwen Gouverneur van Britsch-Guiana, Sir Gordon Guggisberg, in de eerste vergadering van de „British Guiana Legislative Council", het nieuwe instituut, dat in de plaats is gekomen van „the Court of Policy" en „The Combined Court". Sir Gordon las een „message" van Mr. Amery „Secretary of State for the Dominions and Colonies" voor, waaraan wij het volgende ontleenen:

„The establishment, also, of a permanent and well-equipped geological department is necessary to the development of a country of proved but largely latent mineral resources. The experience of other colonies has so conclusively demonstrated the practical value of such a department that it is a source of great satisfaction to me to be able to inform you that the Colonial Research Committee have offered to strengthen the existing geological survey by a highly qualified geologist, whose salary they will pay for a period of three years, on the understanding that the Colony will undertake to provide him with two assistants and in the hope that at the end of that time the financial situation will permit of the establishment of the servey on a permanent basis."

Wanneer zendt Dr. Koningsberger zulk een boodschap naar Suriname?

Uit de rede van Sir Gordon knippen wij nog het volgende behartigingswaardige woord:

„It would also be possible to balance the Budget by cutting down expenditure so ruthlessly that certain necessary public services would practically stop altogether in 1929. That would be a penny wise and pound foolish policy which Government does not mean to adopt."

* *
*

Wij kwamen in het bezit van een geschrift van het „Comité voor Indische lezingen en leergangen". Negende Koloniale Vacantiecursus voor Geografen, gehouden te Amsterdam 27—29 December 1928. Daarin een lezing van den oud-Gouverneur Staal: *„Een blik op Suriname"*, een voortreffelijk overzicht, zooals wij van den oud-Gouverneur gewoon zijn. Zooals wij vernamen heeft de heer Staal bovendien aan de hand van de mooie kaart van den ingenieur IJzerman in de Surinaamsche afdeeling van het Koloniaal Instituut meer in het bijzonder een geografische demonstratie gegeven, waarbij ook op de beteekenis van de grenskwesties is gewezen.

De heer Staal zet zijne pogingen, om kennis omtrent Suriname te verspreiden en belangstelling voor de kolonie te wekken, onverdroten voort. Op 13 December heeft hij te Duisburg en op 14 December te Aken voordrachten over Suriname gehouden. De Duitschers hebben steeds veel belang gesteld in Suriname. De meest bekende boeken over Suriname zijn ook in het Duitsch vertaald.

* *
*

Ons is toegezonden de „Nieuwe Brielsche Courant" van 28 December, waarin het verslag van een interessante lezing over Suriname, door den heer Da Silva, burgemeester van Zwartewaal, te Nieuwersluis gehouden.

De voorzitter van het comité, dat den avond georganiseerd had, bedankte den heer Da Silva en zeide o.m.: „Moge deze avond ook weer iets hebben bijgedragen tot de kennis van een ander stuk Nederland (grooter dan het onze zelf) dat Nederlandsch wil zijn en blijven. Maar moge het ook in Nederland begrepen worden dat ook zij heeft te geven wat zij geven kan: „Wederliefde aan deze kolonie in elken vorm".

* *
*

„Neerlandia" van deze maand vermeldt onder „Mededeelingen", dat de heer J. S. C. Kastelijn, die voor een zakenreis in Amerika vertoeft, een lezing zal houden voor de groep Suriname van het Algemeen Nederlandsch Verbond. Het blad hoopt in het volgend nummer daarvan een verslag te kunnen opnemen.

* *
*

In de memorie van antwoord op het voorloopig verslag aangaande wijziging van de wet van 2 Juli 1928 tot nadere wijziging en aanvulling van het reglement op het beleid der regeering in de kolonie Suriname, van de Surinaamsche Bankwet 1928 en van de wet van 2 Juli tot toekenning van de hoedanigheid van wettig betaalmiddel in Suriname aan de biljetten van de Surinaamsche Bank zegt de minister van Koloniën, dat hij zich niet kan vereenigen met de opvatting, dat de voorgestelde wijziging overbodig zou zijn. De circulatiebankwetgeving is ten gevolge van een samenloop van omstandigheden (en niet van een fout, zooals in het Voorloopig Verslag ten onrechte wordt gezegd) veel later dan in de bedoeling lag afgekondigd, waardoor gemis van overeenstemming is ontstaan tusschen de data van hare afkondiging. Deze overeenstemming alsnog tot stand te brengen, acht de minister formeel beslist noodig.

In een tegelijk ingediende nota van wijziging wordt bepaald, dat de wet wordt geacht in werking te zijn getreden met ingang van 1 Juli 1928.

* *
*

Ter voldoening aan zijn op de in 1927 plaats gehad hebbende beweging onder de Britsch-Indiërs in Suriname, tegen de R. K. scholen voor bijzonder onderwijs betrekking hebbende toezegging, gedaan bij memorie van antwoord aangaande de Surinaamsche begrooting voor 1929, heeft de minister van Koloniën aan de Tweede Kamer doen toekomen:

a. twee rapporten van den inspecteur voor het onderwijs aan den gouverneur, van 7 Sept. en 6 Oct. 1927;

b. een nader rapport van dien inspecteur aan den gouverneur van 26 Sept. 1928.

Deze bescheiden zijn ter griffie neergelegd.

* *
*

Ingediend is een wetsontwerp tot vaststelling van het slot der rekening van de koloniale uitgaven en ontvangsten voor Suriname over 1925. De uitgaven hebben in dat jaar de ontvangsten overtroffen met *f* 2.834.483.30½.

Curaçao.

Woningvraagstuk.

De *Amigoe* schrijft na een korte samenvatting van hetgeen van 1924 af op dit gebied is gedaan:

„Naar wij uit goede bron weten, is de wnd. Gouverneur er wel ter dege van overtuigd, dat er een woning-vraagstuk en woningnood bestaat. Zoodat wij nu ten minste de gegronde hoop mogen koesteren dat er eindelijk eens iets in die richting gedaan zal worden.

Het is algemeen bekend, dat kort geleden een paar experts op 't gebied van woningbouw hier vertoefden, die namens een bekende aannemersfirma in Nederland, besprekingen hebben gehouden, en onderhandelingen aangeknoopt met de C. P. I. M. maar ook met het Bestuur alhier.

Bij de besprekingen die de vertegenwoordigers van genoemde firma met den Gouverneur en Directeur van O. W. omtrent de wenschelijkheid van woningbouw hielden, was men eenparig ervan overtuigd. Er moet gebouwd worden, en wel zoo spoedig mogelijk en op zoo groot mogelijke schaal, om aan den bestaanden wantoestand een einde ten minste een begin van een einde te maken. Naar wij vernomen hebben, was men van meening dat er gerust kon begonnen worden met den bouw van een honderdtal woningen van verschillend type, — zoowel voor de z.g. kleine luyden als meer gegoede burgers. De financiering dezer onderneming zou dan geschieden voor een gedeelte door een hier gevestigde bankinstelling en voor een gedeelte, bij wijze van tweede hypotheek, door het gouvernement.

De wnd. Gouverneur stond zeer sympathiek tegenover dit plan, en deed de heeren vertegenwoordigers die kort daarna naar Nederland terugkeerden om de zaak verder met den Minister en waarschijnlijk ook wel met den nieuw benoemden Gouverneur te bespreken, de belofte hunne plannen met alle macht te steunen en bij den Minister ten sterkste te recommandeeren.

Als dit plan zooals het daar ligt of in gewijzigden vorm er door komt, en er dus een begin gemaakt zal worden om het woningvraagstuk op te lossen, dan dringt zich vanzelf het tweede vraagstuk, n.l. van een geregelde goede verbinding tusschen de stad en de buitenwijken, op den voorgrond.

Want bij dit gebrek aan goed bouwterrein in de stad zal men zijn toevlucht moeten nemen tot de buitenwijken, Mundo-Nobo, Charo, Wishi, e.a. Maar dan ook zal er, om den afstand van de stad, een goede geregelde busverbinding met de stad noodzakelijk zijn. Dit is een tweede vraagstuk dat om zijn groot algemeen belang, het Bestuur onder de oogen zal hebben te zien . . .

Curaçao staat nu eenmaal in het teeken van vooruitgang; met den dag komen meer vreemdelingen en meer menschen uit de buitendistricten zich vestigen in de stad of in de nabijheid ervan. De stad met haar machtig olie- en havenbedrijf is nu eenmaal de spil, waarom het economisch leven van ons volk zich voor het grootste deel beweegt. Maar dan heeft het Gouvernement ook te zorgen dat de twee factoren van het economisch leven, n.l. woning- en verkeersvraagstuk, aan de moderne redelijkerwijs te stellen eischen voldoen.

Dit is een eisch van vooruitziende politiek, die maar al te lang tot nadeel van het algemeen verwaarloosd is" . . .

Vooruit!

In een Oudejaarsoverzicht schrijft het *Algemeen Handelsblad* van 31 Dec. 1928 Av.:

„Wat wij in de eerste plaats dienen te wenschen is: dat in 1929 en volgende jaren Curaçao zal worden een krachtig bestuurde, echt Nederlandsche kolonie, geleid door een onafhankelijk man met een wil en een ruggegraat.

Wie heden schrijft over Curaçao denkt niet aan 1928, maar houdt slechts op 1929 het oog gevestigd."

Jan Paul.

De schrijver der „Curaçaosche Ditjes en Datjes" in de *Amigoe di Curaçao* heeft na 25 dienstjaren afscheid genomen van zijn lezers. Ook wij zullen zijn pittige, critische stukjes missen, en wij sluiten ons gaarne aan bij de waardeerende woorden, die de *Amigoe* hem wijdt, al waren wij het meermalen niet met hem eens, en achtten wij ons ook wel eens geroepen tegen hem te schrijven, gelijk het omgekeerde evenmin uitgebleven is. Eén ding kunnen wij hem maar moeilijk vergeven: dat hij zooveel vreemde woorden gebruikte. En dat een oud-hoofdbestuurder van het A. N. V.!

Regen.

Wij zitten volop in den regentijd. Bijna geen dag gaat er voorbij of wij krijgen een bui. Ook Bonaire en Aruba hebben flinke regens gehad. 13 November viel er op de Playa 125 m.M. en op de Noord 107 m.M. 15 November viel er weer een goede regen, zoodat er gedurende de eerste helft van November ruim 200 m.M. gevallen is.

Op S. Willibrordo is er gedurende de eerste helft van deze maand 175 m.M. gevallen.

(A. d. C.).

Prof.

„'s Lands wijs 's lands eer" — wij beamen het ten volle, maar dit eischt niet, dat een Nederlandsch blad in een Nederlandsch gebiedsdeel een uitheemsche titulatuur gebruikt. Als de *Amigoe* van den gewaardeerden Curaçaoschen musicus Palm schrijft als „Prof. J. Palm", dan kan dat eenerzijds verwarring stichten anderzijds bespotting uitlokken, waarmede de heer Palm allerminst is gebaat. Eenvoud is het kenmerk van het ware.

Auto-signalen.

In het stadsdistrict van Curaçao gaat men voor auto's den eentonigen balhoorn voorschrijven, voor rijwielen de bel. Aan de M. v. T. der voorgestelde wijziging van de Politiekeur ontleenen wij: „Aan het oorverdoovende lawaai dat bestuurders verwekken met allerlei instrumenten, behoort zoo spoedig mogelijk een einde te komen. Verkeersopvoeding van alle weggebruikers is daartoe het eenige afdoende middel, doch het zal jaren duren voordat chauffeurs en voetgangers elkander zoo

volledig verstaan en elkanders rechten op den weg zoodanig eerbiedigen dat geleidsignalen slechts in uitzonderings-gevallen zullen behoeven te worden gegeven.

De verscheidenheid van geluidsignalen sticht thans verwarring, waarom het gewenscht is een eenheidssignaal voor te schrijven, dat niet al te hinderlijk is."

Geschiedkundige sprokkelingen.

St. Eustatius 1781.

„Den 14den Augustus 1781 kwamen 2 oorlogschepen en eenige koopvaardijschepen (te Amsterdam) aan met 33 Hollanders aan boord, door den Engelschen admiraal Rodney, bij het op de Nederlanders veroveren van het eiland St. Eustasius krijgsgevangenen gemaakt en naar St. Kitts (St. Christopher. een eiland in Britsch West-Indië) vervoerd. Na daar veel ellende te hebben doorgestaan waren zij met een parlementair schip naar Holland terugggebracht om tegen eenige Engelsche krijgsgevangenen te worden uitgewisseld. Deze personen werden in het *Pesthuis* gebracht, alwaar de z.g. *Pronkzaal* voor hen geapproprieerd werd, waartoe, om allen daar te kunnen plaatsen en hen van de gewone zieken gescheiden te kunnen houden, op den middenvloer verscheiden kribben geplaatst en de verdere noodige schikkingen gemaakt werden.

Wijl de ziekten en ongemakken, waaraan deze mannen leden, uitsluitend het gevolg waren van de doorstane ontberingen, herstelden allen *(sic)* vrij spoedig, mede door de goede verzorging en uitstekende voeding.

Van de 33 personen stierven 7; de duur van hun verpleging wisselde van 3 tot 47, die van de 26 ontslagenen van 5 tot 165 dagen. Den 25sten Januari kon de laatste verpleegde, Dirk Reenhorst, vertrekken. Daar op de Rekening en Verantwoording betreffende de verpleging dezer gerepatrieerden geen post voor begrafeniskosten staat geboekt, is het wel zeker, dat den overledenen het voorrecht van in een zwarte kist op het St. Anthoniszkerkhof te worden begraven, is ontgaan."

Uit: *Opneming van gewonden in de Amsterdamsche gasthuizen tijdens den slag bij Doggersbank 5 Augustus 1781* in De Amsterdamsche Gids Nov. 1928.

Uit den Verren Vreemde.

Nieuw China.

Nieuw China meldt zich bij de gemeenschap der staten aan om ten volle als gelijke daarin opgenomen te worden. Uit de berichten van den laatsten tijd kan men hebben opgemaakt, dat de mogendheden aan dit verzoek een gewillig oor leenen. Maar men onderscheide toch goed waar 't in deze om gaat. De regeering, die ten gevolge van de overwinning der Zuidelijken, te Nanking gevestigd is, is door alle mogendheden erkend als de regeering van de Chineesche republiek. De vertegenwoordigers der vreemde staten zijn nog te Peking gebleven, maar dat is niet meer dan een bijkomstige omstandigheid. De Ver. Staten van N.-Amerka zijn voorgegaan, door 25 Juli 1928, het recht van China te erkennen, om zelf zijn douanetarieven vast te stellen en om daarover met Amerika in overleg te treden op voet van gelijkheid. Alle andere landen, ook Nederland dus, hebben dit voorbeeld gevolgd, Japan 't laatst.

Dat is een succes van niet te miskennen beteekenis voor de regeering van Tsjiang Kai-sjek, die alle mededingers heeft weten op zijde te zetten of te bedwingen, maar men leze er niet uit, dat de gelijkstelling nu zou bereikt zijn over de geheele linie. 't Tegendeel is waar, deze kwestie toch is door Washington niet blauw-blauw gelaten, maar uitdrukkelijk is verklaard dat Amerika vooralsnog niet verder wenscht te gaan. De toestanden in China zelf zijn nog geenszins van dien aard, dat China in eigen gebied gelijkheid kan aanbieden van de toestanden en verhoudingen, waaronder Chineezen in andere landen rustig kunnen toeven en leven.

Willekeur van ambtenaren, van generaals, brutaliteit van bendenhoofden en roovers, onzekerheid hierdoor voor den vreemdeling van recht, van goed en persoon, zal geheel moeten veranderen. Maar daar die toestanden een gevolg zijn eensdeels van ingekankerde opvattingen, anderdeels van de verwildering, ontstaan door de langdurige binnenlandsche oorlogen, terwijl de honderdduizendtallen van ontslagen strijders nog 't hunne bijdragen om die verwildering een blijvend karakter te geven, stelt de hervorming van die misstanden de regeering voor een uiterst moeilijk probleem. En dat is dan nog maar een onderdeel, een factor in de groote hervormings- en regelingstaak, die in nieuw China binnenslands op politiek en economisch gebied te volvoeren is. Datgeen, wat die binnenlandsche bemoeienissen zullen weten te bereiken, zal ook in menig opzicht maatgevend worden voor hetgeen bij de buitenlandsche politiek nagestreefd zal kunnen worden.

Intusschen behoeft niet bij alles gewacht te worden op het verloop der dingen, die in het binnenland op leiding en verbetering wachten. De regeering te Nanking doet dit dan ook volstrekt niet. Zij heeft b.v. tegenover Moskou zeer beslist stelling genomen. In geheel China is de bewondering groot voor Dr. Soen Yat Sen, die de voornaamste leider is geweest van de nationalistische beweging. Hij heeft de overwinning van de door hem bezielde revolutionnairen niet meer mogen beleven; maar zijn nagedachtenis wordt vereerd als die van Lenin in Rusland. Soen Yat Sen heeft sterk bolsjewikische sympathieën gehad; Moskou heeft aan de Zuidelijken, met raad en daad steun verleend. Het zou daarom te verklaren zijn geweest als Nanking ook verder op Moskou georiënteerd ware gebleven. Maar de loop van zaken is in andere richting gegaan. De Sowjet heeft hier dezelfde ondervinding opgedaan als elders (Turkije, Egypte). Wanneer Moskou met zijn internationaal communisme ter hulp snelt van een nationale beweging, in de hoop in troebel water te kunnen visschen, loopt die troebele speculatie vaak op een misrekening uit. Bereikt de nationale beweging haar doel, dan brengt zij wel van de bolsjewistische en communistische begrippen en beginselen wat in praktijk, maar zij beduidt dan tevens aan Moskou, dat zij van het Russische internationalisme (in zich zelf eigenlijk al een tegenspraak) niet gediend is. En daar Moskou, uit den aard van het Sowjet-regime, dan niet genegen is zich gemakkelijk de deur te laten wijzen, moet de jonge, nieuwe regeering tot duidelijk sprekende daden overgaan, wil zij niet bukken voor den dreigenden knoet.

De nieuwe Chineesche regeering heeft door vele maatregelen doen uitkomen, dat zij zelfstandig wil zijn, en dat zij met de andere vreemde mogendheden niet op kwaden voet wil leven, Rusland ten pleziere. In Mandsjoerije, de provincie waar Rusland eens veel invloed en macht had, was de vorige heerscher Tsang Tso Lin, die het gezag in Peking voerde, voordat de Zuidelijken hun overwinnenden opmarsch volbrachten, reeds ertoe overgegaan den Russischen invloed te fnuiken. De nieuwe regeering heeft geen verandering in deze politiek gebracht. Zij heeft den zoon van Tsang Tso Lin tot gouverneur van Mandsjoerije benoemd. Rusland heeft zich daar den vroegeren invloed op spoorweg-, scheeps- en telefoonverkeer geheel zien ontnemen, en het voelt zich niet bij machte hiertegen anders op te treden dan door een diplomatiek protest.

In datzelfde Mandsjoerije deed nog een derde zijn stem gelden, Japan. Japan heeft, na eenig aarzelen, de overeenkomst tusschen Nanking en Moekden, waardoor, met de zooeven bedoelde benoeming van den zoon van Tsang Tso Lin, de twist over Mandsjoerije beëindigd is, erkend. Daar staat tegenover, dat China de oude schulden erkend heeft en met de positie van Japan in Noord-Mandsjoerije, alsmede met de militaire bezetting van Sjantoeng genoegen neemt. 't Is onder deze omstandigheden, dat Japan zich ook heeft laten vinden om, evenals de andere staten, over de douanetarieven met China op voet van gelijkheid, te onderhandelen. Men hoopt ook de opgezweepte animositeit tusschen Japanners en Chineezen te kunnen doen verdwijnen.

Zoo is er perspectief en vordering in de buitenlandsche Chineesche politiek.

In het algemeen genomen teekent zich een gang van zaken, overeenkomstig het program van Dr. Soen Yat Sen, volgens hetwelk na een militaire periode, een opvoedende zou volgen, die China voor de constitutioneele rijp zou maken. De eerste is dan nu achter den rug. De tweede wordt ingezet. Zij wil door volksopvoeding China intellectueel, economisch en politiek tot een staat en natie maken, die de tegenstrijdige opvattingen van oud en nieuw verzoent.

Welken weg de buitenlandsche politiek dan zal uitwijzen, hierin verdiept de nieuwe regeering zich nog niet; vooralsnog is deze gericht op dat eerst noodige: afschaffing van de ongelijke verdragen. Zoo bestaan ook nog de exterritoriale rechten. die alleen door Denemarken en Portugal (met ingang van 1 Januari 1930) zijn prijs gegeven.

Bedriegen de teekenen niet, dan verstaat Jong China de kunst om den cirkelgang te vermijden, waardoor zoo menige revolutionnaire regeering, eenmaal aan het bewind gekomen, elders tot dezelfde practijken kwam, die zij in de verdreven bestuurders veroordeeld had, en waarom zij die bestuurders had verdreven.

Wil de nieuwe regeering zelfstandig zijn in haar besluiten, dat wil niet zeggen dat zij hulp van buiten versmaadt. Het volgende bericht wijst er op, dat zij de vriendenhand echter niet uitstrekt tot de mogendheden, die reeds al te opdringende belangstelling hebben aan den dag gelegd, doch juist tot die, welke zich zoo noodig tegen deze zal durven kanten.

Volgens berichten uit Nanking zal daar op 10 Jan. de Amerikaansche financieele adviseur prof. Kamerer aankomen. Kamerer zal tot plaatsvervangend voorzitter van de Chineesche Staatsbank worden benoemd. Hij wordt vergezeld door 42 Amerikaansche financieele deskundigen, die de economische en financieele verhoudingen in de Chineesche republiek zullen ordenen. Kamerer is voornemens drie jaar in China te blijven. Verder wordt een Amerikaansche marine-commissie verwacht ter bestudeering van de toestanden op de Chineesche vloot.

De minister van Buitenlandsche zaken Wang verklaarde ook nog, dat de onderteekening van een Chineesch-Amerikaansch arbitrageverdrag tegen het einde van deze maand te Washington zal plaats hebben.

Berichten der Afdeelingen.

Afdeeling Apeldoorn.

CONTRIBUTIE-BETALING.

Leden en begunstigers worden beleefd attent gemaakt op de gelegenheid hun contributie over 1929 te voldoen per postgiro. Het postgirono. van den penningmeester, den heer J. C. Baars is kantoor Apeldoorn no. *93038*.

Echter zal na *20 Januari* per van Dijk & Zn. over de contributie worden gedisponeerd.

Daarna zal het Bestuur de jaarvergadering uitschrijven en hoopt dan met een goed programma voor den dag te komen.

Wij hebben nog eenige Boeatan-loten à *f* 1 over. Wie helpt ons er af? Ten slotte blijft uitbreiding van het ledental een plicht van allen.

De Secretaris,
J. C. BAARS.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur.

In de localen der Vereeniging had Zaterdag 5 dezer een bijeenkomst plaats van den benoemden Gouverneur van Curaçao, Z.Exc. Ir. L. A. Fruytier met het Dagel. Bestuur uit het Hoofdbestuur en de aan de Vereeniging verbonden West-Ind. Commissie.

Van het Informatie-Bureau.

BESTEMD VOOR UITZENDING NAAR NED.-INDIE:

A. Stegehuis, Onderwijzer bij het O.L.O., Brantsenstraat 6, Arnhem.
J. W. Burger, Adm. ambtenaar bij het B.B., Oegstgeesterlaan 23, Leiden.
C. V. Posthumus, 3e Officier bij de Gouv. Marine, Groote Breedeplaats 4, Harlingen.
L. M. Cohen, Hoefkade 807, 's-Gravenhage;
S. van Poelgeest, Azaleastraat 48, Amsterdam (N.);
C. Reitsma, Driebergenstraat 84, Deventer;
J. Verkruissen, Schuitenweg 66, Scheveningen;
G. J. van Dijk, Beeklaan 66, 's-Gravenhage.
Allen tijdelijk burgerl. techn. ambt. b. d. P.T.T.-dienst.
J. Hofstee Kzn., Ambtenaar bij de binnenvisscherij, Middenstraat 17, Assen.
N. S. van Beers, Tijd. burgl. ambt. (techn. ambt.) P.T.T., Nijhoffstraat 175, Arnhem.
Mej. S. J. Engels, Gouv.-arts bij den D. V. G., Heerengracht 60, Leiden.
Mej. M. C. Ketner, Verpleegster 1e kl. bij den D. V. G. (Röntgenzuster), Pasteurstraat 2bis, Utrecht.
C. van der Meulen, Onderwijzer bij het O.L.O., Zuiderhaven 45a, Harlingen.
C. J. van Oosten, Burgerl. ambt. (techn. ambt.) bij de P.T.T., Amstelkade 80(III), Amsterdam (Z.).

BESTEMD VOOR UITZENDING NAAR CURAÇAO:

Mej. S. M. H. Ferguson, Hoofd der school voor Voorbereidend L. O. te Willemstad (Curaçao), Segbroeklaan 10, 's-Gravenhage.

INDISCHE AMBTENAREN MET VERLOF:

W. H. J. Cambier van Nooten, Ass.-Res. van Soemba, St. Annastraat 111, Nijmegen.
J. F. Ph. L. Baron, Commies 1e kl. bij de P.T.T., Chemin de Pessicart 24, Nice.
W. G. van Oijen, Vliegtuigmaker 1e kl. bij de Luchtvaartafd., Reitzstraat 91, 's-Gravenhage.
B. ter Braake, Ambt. 4e kl. (gr. II) bij den dienst der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen, Langeweg 4, Apeldoorn.
A. E. Reineck, Opzichter bij den dienst van den Mijnbouw, Rosterstrasse 10, Siegen i/Westfalen.
Mej. N. Bieger, Verpleegster 1e kl. bij den Hospitaaldienst, Bertelmanstraat 8 III, Amsterdam.
Ir. J. Ch. de Willigen, Ir. 2e kl. bij den dienst der Volksgezondh., Haterscheweg 19, Nijmegen.
Dr. W. Huender, Controleur 1e kl. bij het B.B., Prinsengracht 822. Ams erdam.
Jhr. B. Ch. C. M. M. van Suchtelen, Ass.-Res. van Bandiermasin, Reinkenstraat 47, 's-Gravenhage.
C. M. Wigman. Ass.-Pes. ter beschikking van den resident van Djambi, Hotel „De Hollandsche Tuin", Zutphen.
Mr. P. H. C. Jongmans, Substituut-officier van Justitie bij den Raad van Justitie te Semarang, Anna Vondelstraat 3, Amsterdam.

A. J. Wenting, Ongedipl. gezaghebber 1e kl. bij het B.B., Eikenlaan 12, Halfweg (N.-H.).
E. W. F. J. Waitz, Gedipl. gezaghebber bij het B.B., Archimedesstraat 60, 's-Gravenhage.
A. M. van der Ploeg, Gedipl. gezaghebber bij het B.B., Oranjestraat 26, Groningen.
E. Gobée, Wd. adviseur voor Inlandsche zaken, Stevinstraat 181, Scheveningen.
J. A. F. Wieringa, Teekenaar bij de S.S. en Tr., v. Weede v. Dijkveldstraat 37, 's-Gravenhage.
Mej. L. D. Chevalier, Onderwijzeres der 2e kl. bij het O.E.L.O., v. Weede v. Dijkveldstraat 37, 's-Gravenhage.
Th. C. van Wijngaarden, Hoofd der Oembilinmijnen, Valkenboschlaan 189, 's-Gravenhage.
H. C. Stennekes, Kapitein der Infanterie, Copernicusstraat 254, 's-Gravenhage.
J. Boot, Kapitein der Artillerie, Groenhovenstraat 28, 's-Gravenhage.
L. Dubbeldam, Olt. Magazijnmeester der Intendance, Wildernislaan 24, Apeldoorn.
H. Joop, Onderlt. der Infanterie, Daguerrestraat 35, 's-Gravenhage.
F. Mollinger, 1e Luitenant der Infanterie, Van Beuningenstraat 90, 's-Gravenhage.
P. J. W. de Vos, Hoofdpol.opz. bij de Alg. Politie, Van Brakelstraat 103, Den Haag.
H. Oosthout, Onderwijzer der 1e kl. bij het O.E.L.O., Bezuidenhout 78a, 's-Gravenhage.
H. A. van Loghem, Ass.-resident bij het B.B., Jagersweg 32, Laren (N.-H.).
V. Gouyn Stook, Bouwk. opz. bij den dienst van de Mijnbouw, Obrechtstraat 497, 's-Gravenhage.

MET PENSIOEN:

Mej. P. L. Sieburgh, Directrice der Normaalschool voor Inl. hulponderw. te Blitar, Bernbrug a/d. Saale, Wasserstrasse 24.
B. Wieringa, wnd. Administrateur bij het Dept. Gouv. Bedr., p/a. Ned. Handel-Mij., Agentschap 's-Gravenhage.
P. A. den Dekker, Kantoorhoofd op het res. kant. Jogjakarta, Eschdoornstraat 100, 's-Gravenhage.

Mutatiestaat van 2 tot 9 Jan. 1929.

Nieuwe Leden — Geïntroduceerd door:

Dr. J. F. W. la Fontaine, Oud Rechterlijk Ambtenaar in N.-I., Den Haag, Orchideestraat 38. ƒ 5 .... Mevrouw M. Naessens-Wardenaar te Amsterdam.
J. W. Verberne, Oud-Ass. Resident, „Castel Breton" Route de St. Antoine, Nice. ƒ 6 .... Eigen aanmelding.
A. M. de Vries, Paramaribo, Watermolenstraat 39. ƒ 5 ... den heer H. R. Nije te Paramaribo.
J. M. W. Morroy, Districts-Ambtenaar, Paramaribo, Heerenstraat 53. ƒ 5.
P. Satiman, Tolk in de Javaansche taal, Paramaribo, Watermolenstraat 18 boven. ƒ 5.
Ming Doelman, Tolk in de Javaansche taal, Paramaribo, 1e B. W. ƒ 5.
Mejuffrouw N. Leckie, Onderwijzeres b. h. Openbaar Onderwijs, Paramaribo, Keizerstraat. ƒ 5.
Mejuffrouw A. Behr, idem, Paramaribo, Kerkplein. ƒ 5.
Mejuffrouw B. Ezechiels, idem, Paramaribo, Waterkant 19 boven ƒ 5.
Mejuffrouw F. Heymans, idem, Paramaribo, Verl. Weidestraat 43. ƒ 5.
G. E. Essed, Hoofdonderwijzer, Paramaribo, Meerzorg ƒ 5.
H. J. Marman, Onderwijzer b. h. Openbaar Onderwijs, Paramaribo, Molenpad 23. ƒ 5.
L. A. Simons, idem, Paramaribo, Laarwijk. ƒ 5.
J. Rietwijk, idem, idem, Leiding XI. ƒ 5.
Abdul Gaffour, idem, idem, Meerzorg 122. ƒ 5.
H. A. Codrington, idem, idem, Meerzorg. ƒ 5.
A. Braam, idem, idem, R. A. Tammengaschool, Uitvlugt 21 B. ƒ 5.
H. Maasdamme, idem, Kwatta, Zwartenhovenbrugstraat 132. ƒ 5.
E. Halfheide, idem, Paramaribo, Groote Dwarsstr. 51. ƒ5.
Franz F. Woiski, idem, Lelydorp. ƒ 5.
F. H. van Trikt, idem, Paramaribo, Gr. Waterstraat 19. ƒ 5.
J. B. van der Geld, Onderwijzer b. h. Bijzonder Onderwijs, Paramaribo, Gravenstraat 79. ƒ 5.
(J. M. W. Morroy t/m J. B. van der Geld:) den heer H. J. Wolff te Paramaribo.
P. L. Driessen, Amsterdam (C.), Keizersgracht 160. ƒ 5 Eigen aanmelding.
P. Enuma, Oud-Directeur der Hendrikschool te Paramaribo, Groningen, Nassaulaan 29a. ƒ 5 .... Voorzitter Afd. Groningen.
Th. Tiktak, Groningen, Preadiniussingel 52. ƒ 5 .... Eigen aanmelding.
J. A. Engelties, Majoor der Infanterie, Amersfoort, Huygenslaan 3. ƒ 5.
E. E. van Rhijn, Directeur van de Gemeente Bedrijven, Amersfoort, Gaslaan 5. ƒ 5.
(J. A. Engelties en E. E. van Rhijn:) Afdeelingsbestuur Afd. Amersfoort.
Ir. W. F. Baron van Asbeck, Ingenieur v. h. Adviesbureau voor Waterbouwkundige Werken en Wegen van Ir. G. P. Nijhoff, Den Haag, Javastraat 140. ƒ5 ... Eigen aanmelding.

Afschrijvingen

E. Kuiper, Enschedé, Kalanderstraat 30.
F. J. de Vries, Rotterdam, Claes de Vrieselaan 142b.
F. K. Schmidt, Amsterdam, Spaardammerdijk 163 I.
H. L. de Zwaan, Amsterdam, Linnaeusparkweg 19.

Adresveranderingen

J. J. van Leeuwen, van: Utrrecht, Buys Ballotstraat 19 naar: Oosterbeek, Julianaweg 11a. ƒ 2.50 (Afd. Arnhem).
Mevrouw P. F. Visser, van: Heemstede, Postlaan 12 naar: Den Haag, Statenlaan 2. ƒ 5.
J. W. van den Heuvel, Inspecteur Inl. Onderwijs, van: Den Haag, Groot Hertoginnelaan 103 naar: Hilversum, Sophialaan 23.
Dr. J. C. Witjens, Militair Paardenarts 1e kl., van: Utrecht, van Speykstraat 16 naar: Bandoeng p. a. Dep. v. Oorlog.
D. P. F. Mars, Kapitein Inf., van: Tjimahi naar: het Subsistenkader te Bandoeng.
A. E. Bombeke, Onder-directeur Centrale Kas Volkskredietwezen, van: Den Haag, Barentzstraat 21 naar: Weltevreden p. a. Centrale Kas.
H. A. van Loghem, Ass.-Resident m. v. van: Kediri naar: Laren, Jagersweg 32. ƒ 5.
A. J. Wenting, Gezaghebberr B. B. van: Manoekwari naar: Halfweg (N.-H.), Eikenlaan 12. ƒ 5.
H. Heins, Onderwijzer 1ste kl., van: Rotterdam, Noordsingel 210a naar: Weltevreden p. a. Dep. v. Onderwijs.
H. G. Louisse, Den Haag, Laan van Meerdervoort, van 282 naar: 296.
H. Fasting, van: Rotterdam, 's-Gravendijkwal 66 naar: Den Haag, Violenweg 2. ƒ 5.
Mr. J. Visser, Directeur Osvia, van: Probolinggo naar: Den Haag, Laan v. Meerdervoort 223. ƒ 5.
A. C. van der Velden, Ass.-Resident, van: Sambas naar: de residentie Palembang.
J. J. van Kempe Valk, Controleur 1e kl. B. B. geplaatst in het Gouv. Sumatra's Oostkust.